

enviro

magazín

Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky

Odborno-náučný časopis o životnom prostredí

4/2014 | XIX. ročník

**Dolinami do srdca
Muránskej planiny**

**Slovensko a Európsky
týždeň mobility**

**Plošný rozmach
miest vs. udržateľnosť**

BIODIVERZITA

*V Nevade poľnohospodári hľadajú spôsoby, ako získať podporu pre zabíjanie týchto zatúlaných divých koní.
Zdroj: rtfitchauthor.com*

OBSAH

ENVIROTÉMA

- 7** | PROBLEMATIKA BIODIVERZITY
Z POHĽADU ŠTÁTNEHO TAJOMNÍKA MŽP ST
DOC. ING. JÁNA ILAVSKÉHO, CSC.
- 8** | MYSLI KARPATSKY, KONAJ LOKÁLNE A REGIONÁLNE
Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom
rozvoji Karpát zasadal v septembri v moravskom
meste Mikulov.
- 10** | OCHRANA BIODIVERZITY JE POTREBNÁ NA VŠETKÝCH
ÚROVNIACH
Napriek snahám a medzinárodným záväzkom všetky
hodnotenia označujú stav biologickej diverzity za
zhoršujúci.
- 12** | BIODIVERZITA PRE TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ
V Južnej Kórei sa zišlo niekoľko tisíc zástupcov
členských krajín Dohovoru o biologickej diverzite,
mimovládnych organizácií, pôvodných obyvateľov
i zástupcov súkromného sektora.
- 14** | AKTUALIZOVANÁ NÁRODNÁ STRATÉGIA OCHRANY
BIODIVERZITY DO ROKU 2020
V roku 2014 boli prijaté dva dôležité rámcové
dokumenty, ktoré majú prispieť k ochrane
biodiverzity v SR.
- 14** | MAPOVANIE A HODNOTENIE EKOSYSTÉMOV
Opatrenie číslo 5 požaduje mapovať a hodnotiť
ekosystémy a služby, ktoré poskytujú na národnej
úrovni do roku 2014...

ENVIROPROJEKT

15 | EURÓPSKYM TÝŽDŇOM MOBILITY ŽILO CELÉ
SLOVENSKO

ENVIROSLOVENSKO

- 4** | STRETNUTIE SENIOROV - OCHRANCOV PRÍRODY
- 5** | ZELENÁ ATMOSFÉRA GREEN DAY
- 5** | V ZOO BOJNICE SPÁLILI NOSOROŽIE ROHY
- 6** | REALISTICKEJŠIE PRESADZOVANIE
ENVIRONMENTÁLNYCH CIEĽOV EÚ
- 6** | SOKOL ČERVENONOHÝ NA SLOVENSKU
- 18** | FANTASTICKÁ ECO MOBILITY TOUR
- 19** | INŠPIRÁCIA V SUSEDNEJ ČESKEJ REPUBLIKE
- 20** | BIOMASA ZÍSKALA OCENENIE BEST ENVIRONMENT
PROJECT 2013
- 21** | ENVIROFILM 2014 SA TEŠÍ PRIAZNI DIVÁKOV
V SLOVENSKÝCH MESTÁCH
- 22** | PROBLÉMY OBJASŇOVANIA ENVIRONKRIMALITY
2. ČASŤ
- 24** | PROTOKOL O VODE A ZDRAVÍ
- 25** | SLOVENSKÁ MISS KOMPOST
- 26** | UDRŽATEĽNÝ CESTOVNÝ RUCH
- 34** | PLOŠNÝ ROZMACH MIEST VS. UDRŽATEĽNOSŤ

ENVIROVÝCHOVA

35 | VÍŤAZI ENVIROZY ZAŽILI TO NAJLEPŠIE NA ZÁVER...

ENVIROSVET

- 28** | SYMBIÓZA TURIZMU A OCHRANY PRÍRODY
- 30** | DIVÉ KONE VS. DIVOKÝ KŇH STEPI

ENVIRORELAX

32 | DOLINAMI DO SRDCA MURÁNSKEJ PLANINY

 odborný-náučný časopis o životnom prostredí, XIX. ročník, 4. číslo (október 2014)
 vydáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra
životného prostredia (IČO 00 626 031) šesťkrát ročne, www.enviromagazin.sk
Financované s podporou Environmentálneho fondu. Registrované na MK SR pod
č. EV 636/08 ISSN 1335-1877

Adresa redakcie: SAŽP, Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica, tel.: 048/4374 122, mobil:
0907 854 204, e-mail: enviro@sazp.sk

Redakčná rada: Maroš Stano (MŽP SR), Jozef Klinda, Martin Vavřínek (SAŽP), Martin
Lakanda (SAŽP), Andrej Švec (SAŽP), Miroslava Jančová (SAŽP), Viktória Ihringová (ŠOP SR),
Michaela Mrázová (ŠOP SR), Branko Slobodník (FEETU), Marek Drimal (FPV UMB)

Redaktorka: Monika Pastuchová (SAŽP)

Editor: Peter Škorňa (SCG)

Grafické a editorské práce: Samuel Consulting Group, s. r. o.

Tlač: ASTOR Slovakia, s. r. o.

Papier: CLARO SILK, 115 g/m² vnútro, 250 g/m² obálka, matný

Fotografia na titulnej strane: www.businessinsider.com

Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciamy. Redakcia si vyhradzuje právo
na korigovanie a krátenie textov v prípade potreby. Kopírovanie a rozširovanie
časopisu, prípadne jeho častí, výhradne s povolením vydavateľa.

Vážení čitatelia,

do roku 2050 dospejeme do bodu, keď biodiverzita v Európskej únii a jej ekosystémové služby – prírodný kapitál EÚ – budú chránené, cenené a primerane obnovené z dôvodu svojej hodnoty, zásadného príspevku k blahobytu ľudí, hospodárskej prosperite, a v záujme zabránenia katastrofickým zmenám spôsobeným stratou biodiverzity. To je víziou Stratégie EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020. Som rád, že priamo z aktuálneho zasadnutia konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v juhokórejskom Pyeongchangu nám predstavitelia Ministerstva životného prostredia SR a Štátnej ochrany prírody SR poslali do redakcie svoje cenné poznatky a postrehy. Biodiverzita a jej ochrana, je hlavnou envirotémou aktuálneho čísla Enviromagazínu.

Vlčie hory vo Východných Karpatoch sú domovom vlkov, medveďov, rysov, bobrov i zubrov. Čaro divočiny, ktorá sa rozprestiera na území troch susediacich národných parkov zachytil vo svojom filme mladý slovenský režisér Erik Baláž. Viac informácií o jeho ocenenom diele nájdete na nasledujúcich stránkach spolu so zaujímavým pohľadom na symbiózu turizmu a ochrany prírody v amerických národných parkoch, ale aj v dolinách Muránskej planiny.

A na záver. Hovorí sa, že keď dvaja robia to isté, nemusí to byť vždy rovnaké. Dôkaz vám ponúkame v podobe reportáže o Európskom týždni mobility. Pozrite sa, ako ho realizovali jednotlivé slovenské mestá.

Príjemné čítanie!

Ing. Martin Lakanda
riaditeľ sekcie environmentalistiky
a riadenia projektov SAŽP

Jubilejné stretnutie seniorov – ochrancov slovenskej prírody

Na svojom jubilejnom 20. stretnutí sa na Liptove v polovici septembra (11. – 13. 9.) zišli seniori štátnej ochrany prírody Slovenska.

Lokalita nebola vybraná náhodou – stretnutie bolo venované 10. výročiu úmrtia Jozefa Čajku (1931 – 2004), zaslúžilého pro-

fesionálneho ochrancu prírody Liptova. Po úvodnom stretnutí v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) v Liptovskom Mikuláši a imatrikulačnom prehľade tohoročných životných jubilej profesionálnych i dobrovoľných ochrancov prírody v seniorskom veku, blahoželali aj seniorom, ktorí v tomto roku získali ministerské ocenenie (Cena ministra ŽP: Ján Bohuš, Martina Proháčzková, Vladimír Šrank, čestné uznanie – Ľubica Cibulková, Alžbeta Cvachová, Lázsló Miklós, Ing. Dagmar Rajčanová, ďakovný list – Margita Kekeňáková, Helena Merczová). Po záverečnej časti cyklu *História ochrany prírody na Slovensku* a obrazovej prezentácii prierezu 20-ročnej činnosti Klubu seniorov ochrany prírody Slovenska, sa účastníci presunuli na Chatu Baranec v Žiarskej doline. Nasledujúci deň patrilo návšteve Medvedej štôľne v Žiarskej doline, pričom niektorí zo 45 prítomných seniorov ochrany prírody neobišli ani Žiarsku chatu.

Text a foto: Július Burkovský

Zelená atmosféra GREEN DAY

Veselé, zelené a inšpiratívne. Také bolo 26. septembra podujatie v bratislavskom Avion Shopping Parku. Venované bolo deťom, rodinám a všetkým, ktorým naša Zem nie je ľahostajná.

Pozvanie na bohatý a kreatívny program prijalo nielen približne 200 študentov, ale aj všetci tí, ktorým záleží na našej planéte, na budúcnosti našich detí. Všetkých spojil záujem naučiť sa, aká dôležitá je ochrana životného prostredia a aké je jednoduché stať sa jedným z jeho ochrancov. Medzi prezentačnými stánkami počas Green Day nechýbala ani Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP). Vysoký záujem a pozornosť študentov, pedagógov

či rodičov s deťmi pýtala svojím interaktívnym vzdelávacím programom a hrami, zaujímavými publikáciami a pracovnými listami, metodickými pomôckami, kľúčmi na rozpoznávanie rastlín a živočíchov, prinášajúcimi poznatky o prírode, znečisťovaní, envirozátiažiac, ale aj chránených rastlinných a živočíšnych druhoch. Zároveň bola k dispozícii aj vybraná kolekcia filmov z videotéky *Envirofilmu* medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí, kto-

„Cieľom Green Day bolo motivovať ľudí k aktívnemu zapájaniu sa do činností, ktoré s ochranou životného prostredia súvisia. Okrem rôznych zaujímavých stánkov, ochutnávok a zábavných súťaží sme pripravili aj tvorivé módne dielne, premietanie tých najlepších filmov z festivalu Envirofilm a tombolu“ – povedala Jana Ružická, riaditeľka OZ EKOrast.

rého vyhlasovateľom je MŽP SR a hlavným organizátorom SAŽP. Prítomní študenti sa v rámci Green Day svojimi vedomosťami z ekológie, chémie či biológie zapojili aj do vedomostnej súťaže, pričom okrem

boja o individuálne ocenenia súťažili o Hlavnú cenu pre svoju školu, ktorou bolo osvetlenie školskej telocvične od spoločnosti Philips.

Text: Alica Kučerová (SAŽP)
Foto: SAŽP

V ZOO Bojnice spálili nosorožie rohy

Keďže MŽP SR považuje akékoľvek používanie a obchodovanie s rohmi nosorožcov za neprijateľné, v ZOO Bojnice tak demonštratívne spálili šesť nosorožích rohov z nelegálneho obchodu, zaistených na území SR.

Symbolického aktu, ktorým sa náš envirorezort pridá ku krajinám, ako napr. Keňa, Veľká Británia, Francúzsko, Česko, Estónsko či Poľsko, ktoré si 22. septembra pripomínali Svetový deň nosorož-

cov, sa zúčastnil aj štátny tajomník MŽP SR Vojtech Ferencz. Ako uviedol, MŽP SR úzko spolupracuje s ministerstvom financií, respektíve colnou správou aj na ďalších podobných akciách. „Vymieňame

si informácie. Len čo máme nejaké podozrenie alebo informácie, že by mohlo dôjsť k nelegálnej činnosti, tieto posúvame ďalej“ – poznamenal Vojtech Ferencz, pričom dodal, že aj spálením šiestich nosorožích rohov z ôsmich (dva boli umiestnené do depozitu): „Chceme dať

najavo aj v Európe, že Slovenská republika nebude tolerovať čierny obchod so živočíchmi.“ Hodnota všetkých ôsmich zadržaných rohov v SR predstavuje cenu približne 1,35 milióna eur.

Text: MŽP SR, TASR
Foto: TASR

Realistickejšie presadzovanie environmentálnych cieľov EÚ

Ciele, ktoré chce Európska únia v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov, odpadového hospodárstva a politiky zmeny klímy do roku 2030 dosiahnuť, by mali byť realistickejšie.

Zhodli sa na tom počas dvojdňového rokovania v Bratislave, pred októbrovým summitom EÚ, zástupcovia pre oblasť životného prostredia krajín Vyšehradskej štvorky (V4), Rumunska a Bulharska. Spoločne stanoviská chcú zastávať aj na 20. konferencii strán klimatického dohovoru, ktorý sa uskutoční v decembri v peruánskej Lime. Podľa slov ministra životného prostredia SR Petra Žigu všetci prítomní sa zhodli na tom, že „podporujú politiku EÚ v oblasti znižovania emisií, ale súčasne musíme brať ohľad na aktuálnu ekonomickú situáciu našich krajín, aby sa príliš radikálne zmeny neodrazili negatívne“. Navr-

hovaná revízia smernice EK má zaviesť prísnejšie národné emisné stropy pre šesť hlavných látok znečisťujúcich ovzdušie pre roky 2020 a 2030. Zástupcovia V4, Rumunska a Bulharska však ciele do roku 2030 považujú za indikatívne a ambiciózne. Extrémne zmeny v oblasti ochrany životného prostredia môžu negatívne ovplyvniť ekonomiky štátov. Ciele únie by mali byť podľa zástupcov dosiahnuté technologicky neutrálnym prístupom, pričom je veľmi dôležité zohľadniť špecifickú situáciu a štartovaciu pozíciu jednotlivých krajín a dať členským štátom na dosiahnutie cieľov viac času. V klimaticko-energetickej oblasti

je podľa zástupcov V4, Rumunska a Bulharska potrebné zohľadňovať právo členských štátov rozhodovať o pomere využívania rôznych druhov produkcie energie s dôrazom na energetickú bezpečnosť. Výsled-

kom bratislavského stretnutia bola aj zhoda jej účastníkov na potrebe zvýšiť úroveň recyklácie a razantne sa odkloniť od skládkovania.

Text: MŽP SR
Foto: SITA, TASR

Tento rok v SR vyviedli mláďatá tri páry sokola červenonohého

Iba jediné pozorovanie sokola červenonohého zaznamenali ornitológovia v tomto roku v okrese Lučenec. V 90. rokoch to bol pritom na tomto území pomerne bežný druh dravca.

Sokol červenonohý (*Falco tinnunculus*) je zaujímavý najmä tým, že na rozdiel od väčšiny dravcov sa živí prevažne veľkým hmyzom. V minulosti bol pre poľnohospodárov vítaným pomocníkom pri likvidácii kobyliiek a lúčnych koníkov. „Na prelome 80. a 90. rokov sme na Slovensku evidovali 60 až 80 hniezdiacich párov. V posledných rokoch je to oveľa horšie. Napríklad v roku 2012 sme tu nemali ani jeden úspešný hniezdiaci pár, vlani jeden. Tento rok bol trochu optimistickjší. Mali sme štyri hniezdiace páry a tri boli úspešné. Tento druh sa nevie vyrovnáť najmä so zmenou krajiny. Chýba mu prirodzená potrava, pretože sa u nás výrazne zmenil systém poľnohospodárstva. Zanikajú však aj jeho hniezdne možnosti, preto-

že najmä štiepkárske spoločnosti likvidujú remízky a vetrolamy, ktoré sokol červenonohý potrebuje,“ uviedol ornitológ Ochrany dravcov na Slovensku Roman Slobodník. Jesennú migráciu sokola červenonohého intenzívne pozorujú ornitológovia v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a na Slovensku. Od septembra 2012 ich snahy podporuje program LIFE plus financovaný z prostriedkov Európskej únie.

Text: TASR
Foto: Jozef Chavko

Foto: Archív MŽP SR

BIODIVERZITA

Milí čitatelia Enviromagazínu

Dohovor o biologickej diverzite, ktorého hlavnými cieľmi sú ochrana biologickej rôznorodosti na všetkých úrovniach, jej udržateľné využívanie a spravodlivé rozdeľovanie prínosov vyplývajúcich z využívania genetických zdrojov, bol otvorený na podpis dňa 5. júna 1992 na konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji. Dohovor a formulácia jeho cieľov odrážali uvedenie si závislosti ľudskej spoločnosti od rôznorodosti foriem života na Zemi ako spoločnom prírodnom kapitáli ľudstva, ale zároveň aj neudržateľnosti ich využívania našim súčasným spôsobom života.

Po takmer dvoch desaťročiach od vstupu Dohovoru do platnosti museli zmluvné strany konštatovať, že napriek vynaloženému úsiliu sa nám nepodarilo ani len priblížiť k vytýčenému cieľu výrazne znížiť stratu biodiverzity do roku 2010. Tento neúspech viedol k naformulovaniu a prijatiu globálneho *Strategického plánu pre biodiverzitu 2011 – 2020*. Ambiciózne záväzky známe ako *ciele z Aichi*, ktoré sú jeho súčasťou, odrážajú vôľu zmluvných strán výrazne zmeniť súčasné celosvetové trendy znižovania biologickej diverzity.

V dňoch 29. 9. – 17. 10. 2014 prebiehalo v juhokórejskom Pyeongchangu 12. zasadnutie Konferencie zmluvných strán *Dohovoru o biologickej diverzite*, na ktorom Slovenskú republiku zastupuje Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky. Stretnutie zmluvných strán je príležitosťou na výmenu skúseností a informácií, ale tiež na zhodnotenie doterajšieho pokroku a aktualizáciu opatrení. Aj s týmto cieľom bola v prvých dňoch 12. zasadnutia konferencie zmluvných strán *Dohovoru o biologickej diverzite* predstavená Štvrtá správa o stave svetovej biodiverzity (Global Biodiversity Outlook 4), ktorá je okrem analýzy súčasného stavu biodiverzity Zeme aj hodnotením pokrokov zmluvných strán dohovoru v priebežnom plnení cieľov z Aichi.

V tomto roku Slovenská republika urobila významný pokrok v ochrane biodiverzity a plnení *Strategického plánu na obdobie 2011 – 2020*. Dňa 8. januára 2014 vláda Slovenskej republiky schválila *Aktualizovanú národnú stratégiu ochrany biodiverzity do roku 2020* a následne v septembri aj *Akčný plán pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z Aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020*.

Čoraz častejšie sa aj v našich odborných kruhoch objavujú pojmy, ako napríklad *hodnotenie ekosystémových služieb* alebo *ekosystémové účtovníctvo*. Uvedené slovné spojenia svedčia o osvojení si oveľa komplexnejšieho pohľadu na otázky týkajúce sa ohrozenia biodiverzity, ako sme mali pri príprave prvej Národnej stratégie ochrany biodiverzity v roku 1997 a odrážajú snahu hľadať riešenie týchto otázok v spolupráci so širokým spektrom zainteresovaných strán. Nasledujúce zasadnutie konferencie zmluvných strán *Dohovoru o biologickej diverzite*, sa uskutoční v novembri 2016 v Mexiku.

Zrealizuje sa v období, keď bude Slovenská republika predsedať Európskej únii, a z tohto dôvodu budeme koordinovať prípravu spoločnej pozície EÚ k dokumentom prerokovávaným pred a počas zasadnutia. Hlavným aktérom prípravy EÚ na uplynulé 12. zasadnutie konferencie zmluvných strán *Dohovoru o biologickej diverzite* je Taliansko, ktoré predsedá EÚ v druhom polroku 2014. Taliansko nám ako ďalšej predsedajúcej krajine EÚ vyslalo jednoznačný signál v znamení veľkej výzvy a neskutočného množstva práce. Preto verím, že nezávahami a túto príležitosť využijeme čo najlepšie.

doc. Ing. Ján Ilavský, CSc.
štátny tajomník MŽP SR

Mysli karpatsky, konaj lokálne a regionálne

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (*Karpatský dohovor*) zaznamenal svoje štvrté zasadnutie zmluvných strán (sú Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovenská republika, Srbsko a Ukrajina) v moravskom meste Mikulov v dňoch 23. – 26. septembra 2014.

Slovenská republika tak odovzdala svoje trojročné predsedníctvo v Karpatskom dohovore (od predchádzajúcej konferencie v roku 2011 v Bratislave) Českej republike. Za vyše desať rokov existencie dosiahol dohovor značný pokrok v prijímaní protokolov, ktoré sú mechanizmom na implementáciu jednotlivých článkov dohovoru, i v spolupráci členských krajín a partnerov.

Pozitívne hodnotené predsedníctvo SR

Predsedníctvo SR v dohovore bolo viackrát pozitívne hodnotené. V predchádzajúcom trojročnom období vstúpil do platnosti Protokol o ochrane a trvalo udržateľnom využívaní biologickej a krajinskej diverzity, schválený bol Strategický akčný plán na jeho implementáciu, prijatá bola strednodobá stratégia Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) na roky 2013 – 2017. V Tatranskej Javorine sme v roku 2013 organizovali 2. kon-

ferenciu karpatských chránených území, podporené bolo aj zabezpečenie koordinácie CNPA prostredníctvom koordináčnych jednotiek v Rumunsku a v SR, iniciovali sme spoluprácu s Európskym dohovorem o krajine. Na zabezpečenie realizácie ustanovení protokolu o biodiverzite sme sa podieľali na celokarpatskom projekte Integrovaný manažment biologickej a krajinskej diverzity pre trvalo udržateľný regionálny rozvoj a ekologickú konektivitu v Karpatoch (BioREGIO Carpathians, financovanom z programu EÚ Juhovýchodná Európa), kde bola Štátna ochrana prírody SR zodpovedná za spracovanie červeného zoznamu biotopov a druhov Karpát a zoznamu nepôvodných invázných druhov. Spracované boli aj spoločné opatrenia pre integrovaný manažment chránených území a prírodných hodnôt Karpát, analyzovali sa možnosti regionálneho rozvoja v súlade s ochranou prírody, aj situácia v ekologickej konektivite a migra-

račné koridory vo vybraných krajinách. Pripravili sme tiež spoločný program starostlivosti pre cezhraničnú Rámsarskú lokalitu Údolie Iplă s národným parkom Dunaj-Ipeľ v Maďarsku.

Rozvíjajúca sa spolupráca a projekty

Pokračovala spolupráca s Karpatskou iniciatívou pre mokrade (CWI), s Medzinárodnou komisiou pre ochranu Dunaja (ICPDR). Do platnosti vstúpil tiež *Protokol o trvalo udržateľnom hospodárení v lesoch* a rozvinula sa spolupráca s Európskou environmentálnou agentúrou EEA s cieľom inventarizácie prírodných lesov v Karpatoch. Zapojili sme sa do projektov zameraných na trvalo udržateľnú dopravu a cezhraničnú spoluprácu (projekt Access2Mountain, Alpsko-karpatský koridor), podpísané (v roku 2012) bolo rakúsko-slovenské vyhlásenie o spoločnom zámere k Alpsko-karpatskému koridoru a zabezpečeniu migračných trás živočíchov medzi

týmito pohoriami v priestore medzi Bratislavou a Viedňou. Aj *Protokol o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu*, podpísaný v Bratislave už vstúpil do platnosti a pracovalo sa na jeho celokarpatskej stratégii. Karpatský dohovor spolupracuje aj s vedeckou obcou a podpísal Memorandum o spolupráci so sieťou Veda pre Karpaty (Science for Carpathians S4C). Dopracovaný bol strategický materiál o adaptácii na klimatickú zmenu v karpatskom regióne, pričom boli realizované viaceré projekty (CarpatClim, CARPIVIA, CarpathCC). Dohovor je v pravidelnom kontakte s Európskou komisiou, Európskym parlamentom a Výborom regiónov a zapája sa do európskych mak-

roregionálnych stratégií a operačných programov. V nadväznosti na Memorandum o porozumení pokračuje tradičná a úspešná spolupráca s Alpským dohovorom a Alpskou sústavou chránených území, i s ďalšími medzinárodnými dohovormi a organizáciami.

Plány a výzvy

Mikulovské 4. zasadnutie strán Karpatského dohovoru prijalo ďalšie významné dokumenty a plány na najbližšie tri roky. České predsedníctvo v Dohovore sa chce zamerať na lepšie zapojenie karpatských krajín do makroregionálnych stratégií EÚ a do využívania jej finančných mechanizmov, na ďalší rozvoj spolupráce s Alpským dohovorom (najmä so zameraním na adaptáciu na klimatickú zmenu v horských oblastiach), na väčšie zapojenie regionálnych a miestnych štruktúr do implementácie dohovoru v praxi, posilnenie spolupráce na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni v oblasti ochrany a konektivity krajiny, zelenej infraštruktúry a na zefektívnenie procesov v rámci *Karpatského dohovoru* – tak, ako to bolo zvýraznené v motte konferencie parafrázovanom v názve tohto článku. Pri tom sa budú využívať aj nové nástroje, ako sú v Mikulove podpísaný *Protokol o trvalo udržateľnej doprave*, *Strategický akčný plán pre implementáciu Protokolu o trvalo udržateľnom hospodárení v lesoch*, či *Stratégia pre rozvoj udržateľného turizmu v Karpatoch*. Pod-

písaná bola aj *Ministerská deklarácia o kultúrnom dedičstve karpatského regiónu* a prijatý bol harmonogram prác na prípravu *Protokolu o kultúrnom dedičstve* do ďalšieho zasadnutia. Schválená bola Strategická agenda pre adaptáciu na klimatickú zmenu a spoločné Alpsko-karpatské vyhlásenie k adaptácii na klimatickú zmenu, ktoré bude prezentované na 20. zasadnutí zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o klimatickej zmene v decembri 2014 v Lime v Peru.

Rozvoj Karpatského dohovoru

Podľa prijatých rezolúcií sa bude v Karpatskom dohovore v nasledujúcich rokoch zameriavať úsilie na všetky oblasti pôsobnosti dohovoru. Pri ochrane biologickej a krajinej diverzity sa dopracujú červané zoznamy ohrozených biotopov

a druhov a zoznam invázných nepôvodných druhov Karpát a bude sa pracovať na zozname karpatských endemických druhov. Potrebne sú spoločné postupy pri ochrane najohrozenejších druhov a biotopov i pri eliminácii a kontrole invázných druhov. Projekty budú zamerané aj na zlepšenie konektivity biotopov, znižovanie fragmentácie a budovanie zelenej infraštruktúry, na ochranu mokradí, vodných a travinno-bylinných biotopov a štúdium vplyvov klimatických zmien na citlivé druhy a endemity. Bude pokračovať podpora spolupráce v rámci CNPA a CWI a s rôznymi organizáciami, najmä s WWF, ale aj s Európskym dohovorom o krajine a EEA a rozvíjať sa bude informačný systém o biodiverzite Karpát. Dôležitá je tiež rezolúcia v oblasti územného rozvoja, ktorá zdôrazňuje okrem iného význam územného plánovania

pri protipovodňových opatreniach a obnovu koryt riek a inundačných území, ako aj rezolúcia k trvalo udržateľnému a integrovanému manažmentu vôd/riečnych povodí, ktorá žiada o rozvoj spolupráce s ICPDR, najmä v oblasti adaptácie na klimatickú zmenu či pri propagovaní implementácie Riadiacich princípov pri trvalo udržateľnom rozvoji hydroenergetiky v povodí Dunaja, pri príprave spoločnej deklarácie na podporu udržateľného využívania Karpát a povodia Tisy, pri propagovaní CWI a spolupráce s Ramsarským dohovorom a pri spoločných aktivitách a projektoch. V oblasti lesného hospodárstva sa pripravuje inventarizácia pralesov a prírodných lesov Karpát a zlepšenie monitoringu lesov a starostlivosti o ne. Pracovať by sa malo tiež na príprave Protokolu o trvalo udržateľnom poľnohospodárstve a rozvoji vidieka. V oblasti udržateľnej dopravy je potrebné pripraviť strategický akčný plán a projekty zohľadňujúce ekologickú konektivitu a zelenú infraštruktúru. Vo sfére cestovného ruchu sa pripraví on-line Karpatská platforma pre udržateľný turizmus. Nemenej významné sú plány na rozvoj, výchovy, vzdelávania a osvetu pre ochranu a udržateľné využívanie Karpát. Ako sa podarí naplniť tento náročný plán zhodnotí nasledujúce, piate zasadnutie zmluvných strán Karpatského dohovoru, ktoré sa uskutoční v roku 2017 v Maďarsku.

Text a foto: Ján Kadlečík (ŠOP SR), Jana Pokrievková (ŠOP SR)

Rokovanie v odbornej časti konferencie

NPR Práelom Dúňajca,
Pieninský národný park

Ochrana biodiverzity je potrebná na všetkých úrovniach

Napriek snahám a medzinárodným záväzkom všetky hodnotenia označujú stav biologickej diverzity za zhoršujúci. Biodiverzita je pritom základným podporným mechanizmom blahobytu ľudstva na Zemi.

V roku 2010 bolo pre všetkých bolestivé priznať si, že ambiciózne cieľ zastaviť pokles biodiverzity do roku 2010 nebol dosiahnutý. Férové konštatovanie však odrážalo úroveň aktivít vlád, organizácií aj jednotlivcov v predchádzajúcom období. Pri diskusiách o budúcich cieľoch ochrany biodiverzity prebehli horúce debaty o úrovni ambícií v ďalšej dekáde. Nakoniec všetci uznali, že so zhoršujúcim stavom sa nemôžeme zmieriť. Stanovil sa nový cieľ zastavenia poklesu biodiverzity do roku 2020 a vízia do roku 2050. Následne bol v japonskej Nagoji v októbri 2010 v rámci *Dohovoru o biologickej diverzite* prijatý *Strategický plán* a ciele z Aichi do roku 2020. Tieto dokumenty predstavujú

celosvetový rámec aktivít, ktoré sú potrebné na zastavenie negatívnych trendov.

Ambiciózne ciele EÚ

Európska únia vystupuje v otázkach ochrany životného prostredia na celosvetových fórach veľmi aktívne. Je to tak aj v oblasti ochrany biodiverzity. EÚ a jej členské štáty boli jednou z hybných síl pri formulovaní globálnych cieľov v Nagoji. Netreba zdôrazňovať, že je to tak napriek tomu, že Európa má svoje vnútorné problémy s ochranou biodiverzity a tiež vplyv na biodiverzitu presahujúci hranice kontinentu. Snaha o zmysluplný postup a dosiahnutie stanovených cieľov vyústila v EÚ do prípravy strate-

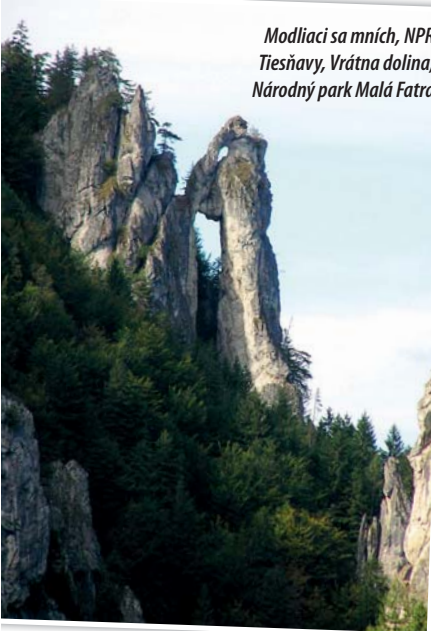
gického dokumentu *Naše životné poistenie, náš prírodný kapitál: Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020*. Stratégia definuje hlavný cieľ do roku 2020 a víziu do roku 2050. Vychádza zo šiestich cieľov a súboru aktivít a opatrení, ktoré sú zamerané na ochranu biodiverzity a riešenie hlavných príčin a tlakov, ktoré na biodiverzitu a ekosystémy

pôsobia. K dokumentu sa pozitívne vyjadrili všetky dôležité inštitúcie EÚ vrátane Rady a Európskeho parlamentu. Dohodnutý spoločný implementačný rámec medzi Európskou komisiou a členskými štátmi, ktorý má zaručiť uvedenie dokumentu do praxe, je tak zárukou, že ciele a aktivity nezostanú len slovami na papieri. Treba

Kamzik vrchovský tatranský
(*Rupicapra rupicapra tatrica*)

Modliaci sa mních, NPR
Tiesňavy, Vrátna dolina,
Národný park Malá Fatra

poznámenat', že Európska komisia a aj jednotlivé štáty pristupujú k implementácii úloh oveľa zodpovednejšie ako v období pred rokom 2010. Pravidelne koordinujú a pre plnenie cieľov boli zriadené pracovné skupiny. V potrebných oblastiach bola pripravená a prijatá nová legislatíva (nepôvodné invázie druhov a spravodlivé zdieľanie genetických zdrojov a ich úžitkov), inde sa koordinuje metodika, výskum a monitoring alebo implementácia aktivít. Veľká pozornosť sa sústreďuje na otázku financovania opatrení potrebných na ochranu prírody a biodiverzity prostredníctvom fondov EÚ. Ešte nemožno povedať, či všetko úsilie prinesie splnenie cieľa, ale snahu treba oceniť a v nasledujúcom období nesmieťme v aktivite poľaviť.

Ochrana biodiverzity na národnej úrovni

Ciele a aktivity ochrany biodiverzity na Slovensku sú naformulované tak, aby zabezpečovali plnenie celosvetových a európskych cieľov v našich podmienkach. Žiaľ, ako sa to už u nás často stáva, neboli sme pri príprave základných rámcových dokumentov takí rýchli, ako by sa dalo čakať. Aktualizovanú národnú stratégiu ochrany biodiverzity do roku 2020 a akčný plán na jej implementáciu sa nám podarilo prijať až v roku 2014. Napriek tomu sa vďaka európskej koordinácii pracovalo na rôznych úlohách aj v čase prípravy našich základných dokumentov pre ochranu biodiverzity. Nezháľali sme ani pri programovaní európskych fondov

na obdobie 2014 – 2020. Mnoho opatrení, ktoré treba vykonať pre efektívnu ochranu biodiverzity, je zaradených medzi oprávnené aktivity jednotlivých operačných programov. Základné dokumenty pre fondy EÚ čakajú na konečné schválenie Európskou komisiou. Veríme, že po ich schválení sa dostupné zdroje pre biodiverzitu využijú na zlepšenie jej stavu účelne.

V ďalšom období sa na Slovensku musíme zamerať na nastavenie rámca pre naplnenie jednotlivých aktivít akčného plánu. Jednou z prvých úloh bude obnovenie pracovnej skupiny pre ochranu biodiverzity, ktorá musí byť riadiacou a koordinačnou jednotkou pre medzisektorovú spoluprácu a komunikáciu so zainteresovanými skupinami vrátane vedcov, samospráv a vlastníkov a užívateľov pôdy. Aj naďalej bude veľmi dôležitou úlohou zvyšovanie povedomia všetkých skupín obyvateľstva o biodiverzite a službách, ktoré nám zdravé ekosystémy poskytujú a o tom, aké je ich zachovanie dôležité pre chod spoločnosti.

Kľúčové aktivity na lokálnej úrovni

Aktivity na ochranu biodiverzity sa musia vykonať na lokálnej úrovni. Bez aktívneho zapojenia regiónov a samospráv nedokážeme situáciu zvrátiť. Treba oceniť, že niektoré samosprávy si už potrebu ochrany biodiverzity uvedomili. Nie preto, že to prikazuje nejaký medzinárodný záväzok SR, ale preto, že ochrana biodiverzity a podpora ekosystémových služieb v rámci ich katastrof prispieva k ochrane obyvateľov pred povodňami a zosuvmi, zlepšuje podmienky života v mestách a obciach a pomáha pri adaptovaní sa na zmenu klímy a čoraz častejšie sa vyskytujúce extrémne počasia. Pri týchto aktivitách treba samosprávy všemožne podporiť. V období do roku 2020 sa na Slo-

Hlaváčik jarný (*Adonis vernalis*)

Kozinec mechúrikatý belavý
(*Astragalus vesicarius* subsp. *albidus*)

vensku musíme zamerať predovšetkým na koordináciu aktivít medzi všetkými úrovňami riadenia, na integráciu biodiverzity do všetkých sektorových politík a na vykonávanie takých opatrení, ktoré budú prinášať viacúčelové úžitky pri čo najefektívnejšom využití zdrojov. Poctivý prístup k jej ochrane a implementácia dohodnutých

aktivít sú potrebné na celosvetovej, európskej, národnej aj lokálnej úrovni, aby sme nemuseli hľadať výhovorky pri odpočte plnenia cieľov v roku 2020. A tiež, aby sme sa vedeli pozrieť našim potomkom do očí, keď sa nás budú pýtať, čo sme spravili pre to, aby sa im žilo lepšie.

Text: Rastislav Rybanič (MŽP SR)

Foto: Radoslav Považan (SAŽP)

Cieľ a vízia Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020

„Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb v EÚ, obnoviť ich v najväčšom vykonateľnom rozsahu a zároveň zvýšiť príspevok EÚ k zamedzeniu úbytku biodiverzity v celosvetovom meradle.“

„Biodiverzita Európskej únie a ekosystémové služby, ktoré

poskytuje – prírodný kapitál EÚ – sú do roku 2050 z dôvodu vnútornej hodnoty biodiverzity a z dôvodu ich zásadného príspevku k blahobytu ľudí a hospodárskej prosperite, a aby sa tak zabránilo katastrofickým zmenám spôsobeným stratou biodiverzity, chránené, ocenené a primerane obnovené.“

Viac informácií na:

<http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12268>

<http://www.cbd.int/sp/targets/>

<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0244&from=EN>

http://www.minzp.sk/files/oblasti/ochrana-prirody-a-krajiny/biodiverzita/narodna_strateg_ochr_biodiverz_2020.pdf

http://www.minzp.sk/files/oblasti/ochrana-prirody-a-krajiny/biodiverzita/1_vlastny_ap-biod_aug_2014.pdf

Biodiverzita pre trvalo udrž

Biodiversity for Sustainable Development

Predsedníctvo COP RR - Predsedníctvo pri otvorení COP12 Dohovoru o biodiverzite.

V Pyeongchangu, v provincii Gangwon v Južnej Kórei sa od 6. do 17. októbra 2014 zišlo niekoľko tisíc zástupcov členských krajín Dohovoru o biologickej diverzite (CBD), mimovládnych organizácií, pôvodných obyvateľov i zástupcov súkromného sektora.

Dôvodom stretnutia bola snaha o to, aby sa pod ústrednou témou 12. zasadnutia Konferencie zmluvných strán dohovoru (COP12) „Biodiverzita pre trvalo udržateľný rozvoj“ dohodol ďalší postup pri realizácii *Strategického plánu pre biodiverzitu na roky 2011 – 2020* a tzv. cieľov z Aichi, ktoré sa majú dosiahnuť v nasledujúcich rokoch Dekády OSN pre biodiverzitu.

Nevyhnutné zásadné a inovatívne kroky

Východiskom pre hodnotenie pokroku pri dosahovaní týchto cieľov je práve vydaný 4. prehľad o biodiverzite sveta (GBO4), hodnotiacia správa CBD o stave biodiverzity a implementácii záväzkov na ochra-

nu biodiverzity a cieľov z Aichi. Strategický plán pre biodiverzitu 2011 – 2020 a jeho 20 cieľov boli prijaté na Konferencii zmluvných strán v roku 2010 v Nagoji v Japonsku a potvrdené aj Generálnym zhromaždením OSN a na summite Rio+20 v r. 2012. Táto správa hovorí, že aj keď sa dosiahli čiastkové úspechy, na skutočné naplnenie stanovených cieľov je potrebné vynaložiť oveľa väčšie úsilie a ich úspešné dosiahnutie prispeje k celosvetovo frekvencovanej téme trvalo udržateľného rozvoja vrátane riešenia problémov chudoby, hladu, nedostatku vody, zdravia, klimatických zmien, degradácie ekosystémov a podobne. Dosiahnutie zmeny v súčasnom nepriaznivom trende a prenese-

Ján Kadlečík a Rastislav Rybanič

nie zásad ochrany biodiverzity do cieľov a plánov udržateľného rozvoja a do rozhodovacích procesov predpokladá zmeny v prístupoch spoločnosti, v efektívnom využívaní krajiny, vody, energie, surovín a materiálov i v spôsobe života obyvateľov. Na zohľadnenie záverov GBO4 a zdvojnásobenie úsilia pri ochrane biodiverzity vyzval aj generálny tajomník OSN Pan Ki-mun. Výkonný riaditeľ UNEP Achim Steiner vo svojom otváracom prí-

hovore na konferencii zdôraznil: „Zodpovedná starostlivosť o biodiverzitu našej planéty je motivovaná nielen spoločným pocitom zodpovednosti voči budúcim generáciám. Faktory podnecujúce politikov na zachovanie biodiverzity sú čoraz viac ekonomického charakteru. Bez biodiverzity v dobrom stave bude ovplyvnená životná úroveň, ekosystémové služby, biotopy a potravinová bezpečnosť. Opatrenia na zníženie úbytku biodiverzity nepo-

Udržiateľný rozvoj

chybne podpora rozmanité úžitky pre spoločnosť a položia základ pre socio-ekonomickú transformáciu k udržateľnejšiemu a obsažnejšiemu modelu rozvoja.“

Cesta vytýčená v Pyeongchangu

Početné rezolúcie prerokované a prijaté na COP12, označované aj ako *Cestovná mapa z Pyeongchangu* prijali členské krajiny dohovoru ako nástroje a návod na lepšie plnenie svojich záväzkov, na budovanie kapacít, rozvoj vedecko-technickej spolupráce a ďalších iniciatív a opatrení. Zahŕňali aj stratégiu na mobilizáciu finančných a ľudských zdrojov, ktoré treba na ochranu biodiverzity a jej udržateľné využívanie a zavedenie efektívnych finančných mechanizmov. Diskusia členských krajín sa tiež niesla v kontexte súčasnosti na pôde OSN prerokovávaných *Cielov trvalo udržateľného rozvoja a rozvojovej agendy po roku 2015*.

Počas stretnutia vošiel, po ratifikácii 50 zmluvnými stranami a Európskou úniou, do platnosti Protokol o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom zdieľaní úžitkov z ich využívania, tzv. *Protokol z Nagoje* a predstavitelia vlád v Pyeongchangu sa zároveň zúčastnili na prvom stretnutí zmluvných strán tohto protokolu, ktorý má za cieľ vytvoriť nové stimuly na ochranu a trvalo udržateľné využívanie biodiverzity a podporiť význam biodiverzity pri trvalo udržateľnom rozvoji.

Zasadnutie sa zaoberalo aj novým usmernením pre riešenie problematiky invázií nepôvodných druhov dovezených pre chov v domácnostiach ako akvarijných a terarijových živočíchov či ako živá návnada a potrava, pretože únik týchto živočíchov do voľnej prírody je významnou príčinou rozširovania invázií druhov. COP sa venovala aj úlohám zmluvných strán a sekretariátu dohovoru na dosiahnutie pokroku pri vypracovaní koncepcií pre riešenie problematiky invázií nepôvodných

druhov a ich realizácii na národnej a regionálnej úrovni.

Dôležité rezolúcie sa venujú aj využitiu tradičných znalostí a zvyčajných spôsobov trvalo udržateľného využívania biodiverzity a mechanizmom na podporu účinnej participácie pôvodných a miestnych obyvateľov na činnosti dohovoru.

Ďalšie oblasti

Otázky vzťahov klimatickej zmeny a biodiverzity, ochrany a obnovy ekosystémov, syntetickej biológie a pod. boli ďalšími usernameami riešenými počas COP12. Tzv. syntetická biológia je nová technológia, produkuje organizmy, zložky a produkty, ktoré predstavujú potenciálnu hrozbu pre biodiverzitu s možným socio-ekonomickým dopadom a sú novou problematikou, ktorou sa musí dohovor zaoberať a ktorá vyžaduje využívanie prístupov predbežnej opatrnosti pri jej zavádzaní.

Veľkou a dlho diskutovanou témou boli aj navrhované rezolúcie týkajúce sa biodiverzity oceánov a morí – definovania ekologicky a biologicky významných morských oblastí, priorit na ochranu koralových útesov a s nimi súvisiacich zraniteľných ekosystémov, syntézy znalostí o vplyve okysľovania oceánov na biodiverzitu, vplyvu podmorského antropogénneho hluku, budovania kapacít atď.

Otázky prínosu biodiverzity pre trvalo udržateľný rozvoj, cesty, akými môže biologická rozmanitosť prispieť k odstráneniu chudoby a pod., boli aj témou stretnutia vysokých predstaviteľov členských krajín na záver konferencie a panelovej diskusie o integrovaní biodiverzity do programov trvalo udržateľného rozvoja na národnej a medzinárodnej úrovni, o prepojení národných stratégií a akčných plánov na ochranu biodiverzity s plánovacími procesmi na všetkých úrovniach, o využití prírodných procesov pri riešení problémov atď.

Počas COP 12 sa uskutočnilo aj veľké množstvo paralelných podujatí na zvýšenie informovanosti o pro-

Konferenčné centrum Alpensia v Pyeongchangu

Alpensia - miesto zasadnutia COP12 CBD

Konferenčné centrum Alpensia v Pyeongchangu

jektoch a ich výsledkoch pri implementácii CBD, o zapojení podnikateľského sektora, miest a regiónov, diskusií na tému cestovného ruchu, obchodných komodít súvisiacich s biodiverzitou, k dispozícii bola výstava a trhovisko dobrej praxe pri komunikácii, výchove, vzdelávaní a zvyšovaní povedomia o biodiverzite atď. Takzvaný „Rio pavilón“ bol zameraný na dôležitosť koordinovanej implementácie dohovoru OSN venovaných životnému prostrediu vrátane CBD.

Deklarácia z Gangwonu

Na záver konferencie ministri a ďalší členovia delegácií prijali tzv. Dek-

laráciu z Gangwonu, z ktorej pre Slovensko vyplýva najmä výzva na podpísanie a ratifikáciu Protokolu z Nagoje, realizácia záväzku na prijatie rozsiahlych opatrení na naplnenie stratégií a akčných plánov na ochranu biodiverzity prierezovo rôznymi rezortmi a sektormi spoločnosti a ekonomiky a na zabezpečenie dostatočných a zvýšených finančných zdrojov a ľudských kapacít na realizáciu činností a skutočné dosiahnutie ekonomického rastu a rozvoja v harmónii s prírodou.

Text: Ján Kadlečík (ŠOP SR)

Foto: Ján Kadlečík,

Veronika Vyšná, Rastislav Rybanič (ŠOP SR)

Mapovanie a hodnotenie ekosystémov a ich služieb na Slovensku

Jednou z úloh Ciele 2 v rámci Stratégie Európskej únie pre biodiverzitu je aj opatrenie číslo 5, ktoré požaduje mapovať a hodnotiť ekosystémy a služby, ktoré poskytujú na národnej úrovni do roku 2014 a následne do roku 2020 začleniť tieto hodnoty do účtov a výkazov na národnej a európskej úrovni.

Čo sa uvedeným opatrením chce dosiahnuť? Keďže Cieľ 2 sa venuje ochrane a obnove ekosystémov a ich služieb, opatrenie smeruje k ohodnocovaniu prírodného kapitálu EÚ a členských štátov na ekonomicky porovnateľnom základe. A nemusí ísť nutne len o peňažné vyjadrenie hodnoty ekosystémových služieb.

Predpokladá sa, že už len čisto „fyzické“ hodnotenie, merajúce, aká rozloha ekosystémov spolu s objemom služieb určitého typu za dané obdobie pribudla alebo ubudla, by nás naučilo lepšie s ekosystémami a ich službami hospodáriť. Splníť túto úlohu nie je jednoduché a

Európska komisia sa zaviazala plniť ju spolu s členskými štátmi. S týmto cieľom bola zriadená pracovná skupina pre mapovanie a hodnotenie ekosystémov a ich služieb, takzvaná skupina MAES. Po procese konzultácií a vypracovaní pilotných štúdií, boli členským štátom na jar 2014 poskytnuté metodické odporúčania.

Slovenská spoluúčasť

Hoci je táto problematika nová, na Slovensku sme o nej začali diskutovať už v rokoch 2012 a 2013 na odbornej úrovni. Zástupkyňa MŽP SR sa zúčastnila práce európskej pracovnej skupiny MAES. V máji 2014 sa uskutočnil pracovný semi-

Monitoring druhov a biotopov

nár, ktorého výsledkom bolo založenie slovenskej pracovnej skupiny MAES. Na jej práci sa zúčastňujú organizácie rezortu životného prostredia, rezortu pôdohospodárstva, ale aj univerzity a vedecké pracoviská SAV.

Pracovná skupina sa zatiaľ stretla dvakrát. Zaoberala sa výberom ekosystémových služieb, ktoré sa budú na Slovensku hodnotiť v pilotnej fáze a vytvorila si menšie podskupi-

ny, ktoré budú hodnotiť jednotlivé služby. Výsledkom prác by mala byť aj mapa ekosystémov Slovenska na účely ich hodnotenia.

Po vypracovaní hodnotenia ekosystémov sa Slovensko zaradi medzi niekoľko štátov EÚ, ktoré si svoje ekosystémy už ohodnotili. Patria medzi ne napríklad Veľká Británia, Španielsko alebo Belgicko.

Text: Rastislav Rybanič (MŽP SR)

Foto: Radoslav Považan (SAŽP)

Ako postupovať pri národných hodnoteniach – viac informácií na:

http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/2ndMAESWorkingPaper.pdf

Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020 a akčný plán na jej implementáciu

V roku 2014 boli prijaté dva dôležité rámcové dokumenty, ktoré majú prispieť k ochrane biodiverzity v SR. Najprv 8. januára prijala vláda SR svojím uznesením č. 12/2014 Aktualizovanú národnú stratégiu ochrany biodiverzity do roku 2020.

Stratégia obsahuje 9 cieľov, ktoré pokrývajú rôzne oblasti biodiverzity od ochrany prírody a ekosystémov cez integráciu biodiverzity do sektorových politík a riešenie nepôvodných invázných druhov až po komunikáciu a medzinárodnú ochranu biodiverzity. Dokument nadväzuje a vychádza z existujúcej a platnej Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku, schválenej vládou SR uznesením č. 231/1997, ktorú následne odsúhlasila NR SR uznesením č. 676/1997. Aktualizovaná národná stratégia ochrany

Lekno biele (Nymphaea alba)

biodiverzity do roku 2020 má okrem celoštátneho dosahu význam aj z hľadiska nadnárodného a globálneho dosahu. Procesom aktualizácie stratégie ochrany biodiverzity sa plnia medzinárodné záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce najmä z Dohovoru OSN o biologickej diverzite, ako aj aktuálnych globálnych cieľov (známe ako „ciele z Aichi“) a EU stratégie biodiverzity do roku 2020. Následne 10. septembra vláda SR prijala svojím uznesením č. 442/2014 Akčný plán

pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z Aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020. Akčný plán obsahuje spolu 167 úloh, ktoré prispievajú k plneniu 9 cieľov, resp. 33 opatrení schválenej stratégie. Na jeho prípravu sa aktívne zúčastnili viaceré rezorty, ako aj odborné inštitúcie a záujmové združenia. Jednotlivé úlohy sú spracované v prehľadnej tabuľke, ktorá okrem názvov (v členení podľa cieľov) obsahuje gestora a spolugestora, očakávané výdavky a zdroje financovania, mieru finančného zabezpečenia, stručný opis úloh a predpokladaný

termín jej ukončenia. Oba dokumenty tvoria základný pilier pre starostlivosť o biodiverzitu na Slovensku do roku 2020 a vytvárajú rámec pre zmenu prístupu v ochrane biodiverzity jednak z hľadiska riešenia nových oblastí (akými sú hodnotenie ekosystémov a ich služieb) a jednak z hľadiska zapojenia viacerých sektorov. Bez celospoločenskej podpory a finančných prostriedkov na implementáciu by však stratégia i akčný plán zostali len priamim na papieri.

Text: Jana Durkošová (MŽP SR),

Rastislav Rybanič (MŽP SR)

Foto: Radoslav Považan (SAŽP)

Stratégia, Akčný plán a ďalšie dokumenty k Dohovoru o biologickej diverzite sú dostupné na:

<http://www.minzp.sk/postupy-ziadosti/ochrana-prrody-krajiny/medzinarodne-dohovory/dohovor-biodiverzite/>

Bratislava

Európskym týždňom mobility žilo celé Slovensko

Kampaň za čistejšie ovzdušie – na podporu trvalo udržateľnej mobility v mestách na Slovensku, ktorú realizuje Slovenská agentúra životného prostredia v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia SR, finišuje. Máme za sebou Európsky týždeň mobility (ETM), ktorým sa Slovensko pripojilo k iniciatíve Európskej komisie.

Kampaň na národnej úrovni koordinovala Slovenská agentúra životného prostredia. ETM sa každoročne realizuje v dňoch 16. – 22.

september. Jeho poslaním je povzbudiť samosprávy, aby zaviedli a podporili opatrenia udržateľnej mestskej mobility a vyzvali svojich obyvateľov k používaniu alternatív motorového vozidla. Do tohtoročnej kampane ETM sa oficiálne zapojilo až 28 miest zo Slovenska.

V **Banskej Bystrici** odštartoval Týždeň mobility spolu s týždňom dobrovoľníctva na Námestí SNP 17. septembra. Centrum mesta sa premenilo na Arénu zdravého životného štýlu, kde sa okrem udržateľnej mobility hovorilo aj o dôležitosti zdravého pohybu a zdravého životného prostredia. V sobotu sa nadšenci cyklistiky stretli na deviatom ročníku podujatia Cyklofest. Počas Svetového dňa bez áut požiadali miestni organizátori o uzavretie parkoviska v tesnej blízkosti histo-

rického centra. OCIBB a dobrovoľníci na parkovisku vytvorili desať alternatívnych scénok, ako príjemnejšie a užitočnejšie by bolo možné využiť verejný priestor, ktorý slúži len na parkovanie áut.

Bratislava zorganizovala ETM od 13. do 26. septembra. Jednou z aktivít bola možnosť cestovať v MHD bezplatne. Tamojšia samospráva tvrdí, že podľa ich prieskumov na osemkilometrovej trase je auto v ranej špičke prakticky také rýchle (alebo pomalé) ako bežec. Kým priemerná rýchlosť cyklistu dosiahla 28 km/h, auta len 13 km/h. Novinkou tohto roka bolo darovanie krvi. Netradične. V električke na v súčasnosti nepoužívanej zastávke na Štúrovom námestí. Naopak, tradičnou a mimoriadne populárnou akciou bol Deň otvore-

ných dverí v Dopravnom podniku vo vozovni Jurajov dvor. V piatok v Starej tržnici uskutočnili odbornú konferenciu Zelená Bratislava so skráteným názvom ZeBra. Témami boli elektromobilita, distribúcia tovaru na cargo bicykloch, zmeny v mestskej doprave, životné prostredie, emisie. Celý týždeň mobility zavŕšila prvá československá konferencia o cyklo doprave.

Atraktívnu sériu podujatí pripravili v rámci ETM v **Moldave nad Bodvou**. Počas prvého dňa sa uskutočnil 4. ročník moldavského Bicyklofestu s mottom Ulica plná cyklistov. Ulica ako bežecká dráha, tak znelo heslo druhého dňa ETM. Ulice mesta sa zaplnili bežcami, dovedna prišlo vyše 500 detí, pedagógov a obyvateľov Moldavy nad Bodvou. Nakoniec si všetci ešte

Nitra

aj zatancovali. O deň neskôr pripravili organizátori cyklistickú súťaž o najväčší počet kolies a koliesok, nazvanú Po ulici na kolesách za zdravím. Pozvanie prijalo 220 detí, pedagógov a obyvateľov zo sídliska Severná. Cieľom aktivity Ulica ako výkres bolo na chvíľu spojiť deti na území mesta a v súlade s témou ETM v rovnakom čase skrášliť chodníky detskými kresbičkami. Na súťažiach v šiestich športových disciplínach pre amatérskych a profesionálnych športovcov z Moldavy nad Bodvou a celého Slovenska sa zúčastnilo vyše 300 športovcov. Všetci účastníci športových hier podporili v závere týždňa myšlienku ETM. Uzavretím Školskej ulice zavřšili na východnom Slovensku úspešný týždeň.

Lučenec

V **Košiciach** sa dopravný podnik opäť zapojil do ETM. Pripravil obľúbenú súťaž s názvom *Kto skôr* so štartom na Námestí osloboditeľov a cieľom pri Soche J. Pavla II. Sily si zmerala električka, autobus, skúter, cyklista, korčuľiar a bežec. Cieľom súťaže bolo zistiť, kto bude najrýchlejší. V rámci celoeurópskeho dňa bez áut bola v dňoch 21. – 22. 9. 2014 MHD v Košiciach zadarmo. Súčasťou ETM bol aj Deň otvorených dverí **Dopravného podniku mesta Košice**.

Do školy na bicykli – tak nazvali v rámci ETM v **Liptovskom Mikuláši** súťaž, do ktorej sa zapojila jedna základná škola. Podujatie inicioval primátor mesta a aktívnym žiakom odovzdal reklamné predmety a propagačné materiály s tematikou mobility. Škola zároveň dostane stojany na bicykle. Ukázalo sa totiž, že práve nedostatok stojanov a prístreškov na bezpečné odloženie bicyklov je limitujúcim faktorom väčšieho zapojenia sa žiakov do súťaže.

Poprad

Lučenec zriadil v rámci ETM mobilné dopravné ihrisko pre materské školy. Každého, kto sa zapojil do výzvy samosprávy a na cestu do práce si zvolil bicykel, čakala odmena. Tvorba originálnej tematickej fotografie a originálneho videospotu zaujali kompetentných a od utorka do piatku mali Lučenčania možnosť zapojiť sa to tejto aktivite. Európsky deň bez áut obohatili

sprievodnými aktivitami v podobe jazdy zručnosti pre žiakov prvého stupňa základných škôl, ukázkami cyklotriálu či prezentáciou predajne bicyklov.

Poprad

Nitra sa do Európskeho týždňa mobility zapojila spolu s Nitrianskou organizáciou cestovného ruchu a dopravnou spoločnosťou Arriva. Od stredy do piatku bol na Svätoplukovom námestí po prvý raz sprístupnený „Potulný antikvariát“. Starý IKARUS sa zmenil na príjemné miesto vhodné na čítanie a posedenie pri kávičke. Pred víkendom pešiu zónu zaplavili športové kluby. Predviedol sa šachový klub, Akadémia tanca, crossfit, bojové umenia či pole dance. Vo štvrtok a v piatok na Fóre mladých zaujali prednášky o zdravej výžive. Medzi hosťami bol aj Jozef Banáš a Tomas Puskailer.

Kto skôr? 2014
v bratislavskej rannej špičke
Trasa: Pekná cesta -> nám SNP (raňajky) -> Hlavné nám.
Vzdialenosť: 8 km

	Bicykel	17 min	28 km/h	0,4
	Cargobike	18,5 min	26 km/h	0,4
	Šofér - pirát	24 min	20 km/h	31 s parku
	Električka + bicykel	25 min	19 km/h	0,9
	Električka + pešo	27 min	18 km/h	0,9
	Auto + pešo	37 min	13 km/h	2,7 s parku
	Bežec	38 min	12,6 km/h	0

Kampaň v Bratislave

Lučenec

Európsky týždeň mobility je v **Poprade** najväčším a najrozšírenejším podujatím, ktorého cieľom je ovplyvniť mobilitu, mestskú dopravu a zlepšiť zdravie a kvalitu života občanov. V snahe spropagovať alternatívne formy dopravy pripravila samospráva dve akcie. Prvou v rámci kampane „Do mesta bez auta“ bola v piatok **POPRADESKÁ CYKLOČASOVKA** na Námestí sv. Egídia, v ktorej mali Popradčania možnosť súťažnou formou prevetovať bicykle ako jeden z najpopulárnejších ekologických prostriedkov dopravy. V 13 kategóriách súťažilo viac ako 60 účastníkov. V pondelok 22. 9. 2014 dostali Popradčania príležitosť cestovať MHD celý deň úplne zadarmo. Túto možnosť využilo 3 609 cestujúcich. Medzi trvalé opatrenia patrí, o. i. aj tento rok zrealizovaná kompletná rekonštrukcia mestskej komunikácie Pod Bránou s tým, že prioritou bolo vybudovanie súvislého chodníka pre peších.

Tretí septembrový týždeň v **Senici** už tradične patril Senickému týždňu dobrovoľníctva, tentoraz v spojení s ETM. Stredou odštartovali akciou Do práce na bicykli. Pridali sa niektoré senické firmy, ale aj zamestnanci mestského úradu spolu s primátorom odparkovali namiesto áut na mestskom parkovisku svoje bicykle. Parkovisko sa na jeden deň premenilo na EKO zónu bez áut, v ktorej vytvorili priestor na bicyklovanie, posedenie v kaviarničke či miniparku, dokonca z dvoch parkovacích miest si dobrovoľníci vytvorili maliarsky ateliér a parkovacie miesto pre jedno auto mladí využili aj na oddych a slnenie ako na pláži. EKO zóna bola malou ukážkou toho, na čo všetko by sa dal využiť priestor, keby bolo menej áut.

Mesto **Spišská Nová Ves** poskytlo v rámci Európskeho týždňa mobility 2014 počas dvoch dní cestovanie MHD zadarmo. Zo štatistík vyplýva, že okrem porovnateľného počtu bežne cestujúcich v podobné dni využilo bezplatné cestovanie o 2 570 ľudí viac.

Mesto Tisovec, v rámci programu Európskeho týždňa mobility, dňa 22. 9. 2014 uzatvorilo miestnu komunikáciu pre motorové vozidlá v čase od 8. do 16. hod. Sprievodnou akciou mala byť cyklojazda k blízkemu Rybníku spojená s lokalizáciou čiernych skládok. Táto akcia sa však neuskutočnila pre nepriaznivé daždivé počasie. Občania boli prostredníctvom reklamných prospektov, miestneho rozhlasu a webovej stránky vyzývaní, aby sa zapojili do akcie a do mesta prišli na bicykli alebo peši.

Trebišov sa 21. septembra 2014 zapojil do medzinárodnej akcie na podporu Európskeho týždňa mobility. Obyvatelia si mohli vyskúšať jazdu na ekologických mestských vozidlách Segway, prezrieť a previezť sa v elektromobile BMW i3. Počas tohto týždňa našli v meste svoje miesto aj nové stojany na bicykle.

Turzovka sa zapojila do ETM tak, že odklonila verejnú dopravu z centra mesta vrátane autobusovej dopravy. Samospráva vybudovala nové autobusové zastávky na okraji mesta, čím sa podstatne odľahčilo centrum. Novú pešiu zónu majú priamo v centre. Turzovka sa teda do ETM zapojila prostredníctvom zavedenia stáleho opatrenia.

Vo Zvolene zorganizovali podujatia Za ochranu klímy a čistého ovzdušia. V nedeľu 21. septembra popoludní žilo námestie SNP Klimatickou cykloiniciatívou s ekoshóférovaním. Nechýbal obrazový kvíz o ekologickej doprave pre deti a všetkých potešil aj spoločný cyklovýlet. Počas dňa bez áut pripravili Zvolenčania aktivity nielen pre deti. Námestie sa zmenilo na dopravné ihrisko s prekážkovou dráhou a návštevníci si mohli vyrobiť reflexné prvky.

Želiezovce sa do ETM zapojili najmä dlhodobými opatreniami. Mesto už v prvom polroku 2014

zrekonštruovalo chodník pre peších s dôrazom na zabezpečenie bezbarierovosti pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Zároveň do konca roka plánujú zrekonštruovať chodník pre chodcov v mestskej časti Mikula so zabezpečením bezbarierovosti.

Samospráva spolupracovala aj so školskými zariadeniami a vytvorili informačné nástenky v materských školách a ďalších školských zaria-

nej mienky o využívaní alternatívnych druhoch dopravy v meste, vytvorenie zábavnej zóny, koncerty, simuláciu parku, detské dopravné ihrisko či tvorbu unikátnej fotografie s názvom „Naše ulice naša voľba“ a mnoho ďalších aktivít.

22. septembra 2014 sa z iniciatívy Európskej komisie prvýkrát konal Svetový deň bez áut. Cieľom tohto

deniach, pričom výučba bola tematicky zameraná na problematiku mobility.

Podujatia Európskeho týždňa mobility vyvrcholili 22. septembra počas Svetového dňa bez áut aktivitou „Do mesta bez auta!“. Zúčastnené samosprávy vyčlenili minimálne jednu zónu, bežne využívanú na motorovú dopravu, výhradne pre chodcov, cyklistov a verejnú dopravu. V uzavretých zónach pripravili športové, kultúrne a osvetové podujatia ako maľovanie obrázkov na cestu, prieskum verej-

dňa je priblížiť ľuďom alternatívne možnosti dopravy, ako je pešia, cyklistická a verejná doprava, upozorniť na znečistené životné prostredie a následné škodlivé dopady na ľudské zdravie.

Text: SAŽP
Foto: archív

Podrobné informácie nájdete na:
www.tyzdenmobility.sk

Fantastická Eco Mobility Tour

Dobrú náladu, výbornú atmosféru a nevídaný záujem mladých ľudí – to všetko ste mohli zažiť počas vzdelávacej šou s názvom Eco Mobility Tour.

Výchovné koncerty zamerané na mobilitu v mestách pripravili SAŽP a spevák a muzikálový herec Thomas Puskaier. Thomas, spolu so spevákom Martinom Madejom zábavnou a náučnou formou prezentoval žiakom možnosti, ako zvýšiť environmentálne povedomie o problematike mobility.

Súčasť ETM

Prvé Eco Mobility Tour sa realizovalo v rámci Európskeho týždňa mobility 2014. Fantastický hudobný zážitok si v dňoch 16. – 17. septembra užili žiaci banskobystrickej základnej školy na Moskovskej ulici a žiaci zvolenskej základnej školy na ulici P. Jilemnického. Podujatia odštartovali ďalšiu sériu výchovných koncertov Thomasa Puskaiera, konaných pod záštitou MŽP SR. Po úspešných Eco Glas Tour a Eco Mini Tour odštartoval Thomas Puskaier spolu s Martinom Madejom (v spolupráci so SAŽP) školský rok práve počas týždňa mobility. Súčasťou ECO TOUR je tiež bohatý interaktívny program, v rámci ktorého sú použité krátke multimediálne videosekvencie a rozhovory s mediálne známymi osobnosťami: Adelou Banášovou so Sajfom a s Nelou Pociskovou. Program dopĺňajú tematické pesničky, súťaže a hovorené slovo.

Motivujúca súťaž

Po hodinovom výchovnom koncerte, určenom žiakom základných škôl v SR nasleduje autogramiáda oboch umelcov. A nielen to. Už

Martin Madej a Thomas Puskaier v akcii

Záujem detí o tričku s podpisom Thomasa Puskaiera bol obrovský

počas koncertu môžu jeho účastníci získať drobné vecné ceny, ktoré do rôznych súťaží venovala SAŽP. Zúčastnená škola zároveň získa balíček metodických materiálov, využiteľných v rámci environmentálnej výchovy. Ako po dvojkonzerte uviedol spevák a muzikálový herec Thomas Puskaier, výchovné koncerty plánuje prezentovať aj na ďalších školách v rámci celého Slovenska.

Názory na mobilitu

Krátko po banskobystrickom koncerte oslovila žiakov redaktorka Rádia Regina Banská Bystrica (RTVS) Janka Grajciarová. Na otázku, ako najčastejšie chodia do školy, odpovedali: „Autobusom, autom, pešo alebo bicyklom.“ Ich spolužiak

Jozef Ambróz priznáva, že občas ho rodičia privezú do školy autom, ale snaží sa chodiť pešo. „Najradšej som, keď ma rodičia autom odvezú iba na tréningy.“

A v čom vidia výhodu, keď na cestovanie do školy používajú auto? „Dostanem sa tam síce rýchlejšie, ale zasa pešo je to lepšie, lebo smog z výfukov áut je zlý. A keď chodím pešo, tak aj chudnem.“ Žiak Samo Ďuriš na otázku, čo by sa malo urobiť preto, aby sa nám na uliciach jazdilo bezpečnejšie, odpovedal: „Podľa mňa by mohli chodník rozdeliť na dve časti. Jedna pre cyklistov a druhá pre chodcov. Keď sa chodci neuskromnia s malou časťou chodníka, potom tam cyklisti nemôžu jazdiť.“

Thomas Puskaier a Martin Madej inšpirovali školákov k tomu, aby si

vybrali radšej pešiu chôdzu alebo bicykel namiesto toho, že ich rodičia odvezú ráno do školy autom. Čomu však dávajú prednosť obaja aktéri Eco Mobility Tour, keď si majú ráno vybrať dopravný prostriedok, sám Thomas priznal: „Ja sa vždy deň predtým pozriem do diára, kam musím ísť, čo mám robiť, a keď môžem, idem určite pešo alebo bicyklom. V Bratislave mi už ukradli dva bicykle, ale ja sa nevzdávam. Ďalej bicyklujem, a keď môžem ísť do divadla, ktoré mám za rohom, idem bicyklom – ak sa dá.“ Aj Martin Madej si vždy starostlivo rozmyslí, či vôbec ísť autom. „Stretnutia si plánujem tak, aby som nemusel chodiť hore-dolu, pretože bývam trochu ďalej od Bratislavy. Trasu volím tak, aby to bolo čo najefektívnejšie a aby som spálil čo najmenej paliva. V rámci mesta chodím pešo.“

Text: Monika Pastuchová (SAŽP)

Foto: SAŽP

Bližšie informácie o Eco Mobility Tour, resp. predchádzajúcich koncertoch:

<http://www.ecotour.sk/>

<https://www.facebook.com/ecotoursk>

Účastníci študijnej cesty v Českej republike

Inšpirácia v susednej Českej republike

Inšpirovať sa, vymeniť si skúsenosti a získať iný pohľad – to boli základné ciele trojdňovej študijnej cesty (24. – 26. 9.), zameranej na praktické príklady realizácie *Programu obnovy venkova* v regióne južnej Moravy v Českej republike.

Študijná cesta (organizovaná SAŽP s finančnou podporou Environmentálneho fondu) bola jednou z aktivít v rámci projektu Zelená samospráva – starostlivosť o mestské a vidiecke životné prostredie.

Účastníci navštívili obce Mikroregiónu Buchlov Modrá, Buchlovce, Velehrad a Hostětín, kde okrem praktických ukážok realizácie obnovy duchovného, hmotného a prírodného prostredia vidieka v Mikroregióne Buchlov absolvovali aj prednášky predstaviteľov Programu obnovy venkova. Podob-

né podujatie zorganizovala SAŽP aj začiatkom júla, keď zástupcovia samospráv navštívili ocenené obce v národnej súťaži Dedina roka 2013 Španiu Dolinu, Baďan, Sebechleby, Šarovce i Malé Dvorníky. Posledná menovaná obec sa stala aj Dedinou roka 2013.

Text a foto: SAŽP

Slávnostná certifikácia programu Zelená škola

Začiatkom októbra (9. 10.) v Mestskom divadle P. O. Hviezdoslava v Bratislave počas slávnostnej certifikácie ocenili titulom Zelená škola 82 škôl z celého Slovenska.

Išlo o slávnostné vyhodnotenie 9. ročníka programu Zelená škola, ktorý odporúča Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a realizuje sa pod záštitou MŽP. O jeho kvalite svedčí aj to, že získal uznanie aj od Environmentálneho programu OSN (UNEP). Zelenú školu, ktorá motivuje k dlhodobým praktickým aktivitám, ktoré majú pozitívny dopad na

životné prostredie školy a jej okolia, a to pestrým servisom, ktorý zahŕňa metodické príručky, semináre, kurzy

aj výmenu skúseností medzi školami navzájom, manažuje Živica, mimovládna nezisková organizácia, ktorá sa venuje vzdelávaniu a ekoporadenstvu. V súčasnosti je do Zelených škôl zapojených 271 škôl z celého Slovenska.

Text: Miroslava Piláriková

Environmentálne záťaž

Na otázky, aké sú povinnosti držiteľa environmentálnej záťaže v zmysle zákona č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže..., ako zostaviť plán práce na odstránení environmentálnej záťaže a ako je s registrami verejnej správy prepojený Informačný systém environmentálnych záťaží, priniesol odpovede seminár, ktorý sa konal posledný septembrový deň na Štrbskom Plese.

Odborným garantom seminára v rámci projektu *Osveta, práca s verejnosťou ako podpora pri riešení environmentálnych záťaží v SR* bolo MŽP SR. Jeho účastníci sa dozvedeli viac aj o možnostiach podpory sanácie environmentálnych záťaží v rámci nového Operačného programu Kvalita životného pros-

Účastníci seminára pre držiteľov environmentálnych záťaží na Štrbskom Plese.

redia (2014 – 2020) či informácie týkajúce sa projektov Manažment riešenia lokalít s výskytom POPs zmesí/pesticidov v SR a Stratégia nakladania s nebezpečnými odpadmi vrátane realizačných plánov.

Text a foto: SAŽP

Letný BIOMASOVÝ tábor 2012

Exkurzia detí v BIOMASE

BIOMASA získala ocenenie BEST ENVIRONMENT PROJECT 2013

Európska komisia každoročne oceňuje najlepšie projekty z celej Európy, ktoré boli ukončené do konca predchádzajúceho roka v rámci programu LIFE Environment.

Spomedzi 85 ukončených projektov získala tento rok toto prestížne ocenenie aj BIOMASA, združenie právnických osôb z Kysuckého Lieskovca. Oceneným projektom BIOMASY je projekt CHEFUB (Kreatívne a vysokoúčinné využívanie domácej energie), ktorý BIOMASA implementovala 3 roky a ukončila ho 31. 12. 2012). Súčasťou projektu bolo veľké množstvo kreatívnych aktivít, ktoré prispeli ku každoročnému masívnemu

rozvoju využívania vykurovania drevenými peletami. BIOMASA je tvorcom trhu s peletami na Slovensku a v súčasnosti zásobuje niekoľko stoviek škôl, penziónov či iných verejných zariadení peletami. BIOMASA organizuje veľké množstvo propagačných aktivít predovšetkým na školách a takto sa deti stávajú transfermi vedomostí a skúseností pre svojich rodičov i širokú verejnosť.

Bruselské podnety

Odvzdávanie cien, ktorého sa zúčastnili aj predstavitelia združenia BIOMASA, sa uskutočnilo prvý júnový týždeň 2014 v Bruseli – v rámci celoeurópskeho zeleného týždňa. Celý bruselský program dal predstaviteľom BIOMASA množstvo inšpirujúcich podnetov, pričom ich zaujala najmä konferencia

Cirkulujúca ekonomika. Tá učí ľudí i organizácie Európy efektívnemu využívaniu zdrojov, efektívnemu nakladaniu s energiou, čo výraznou mierou prispieva k tvorbe trvale udržateľných pracovných príležitostí. Nielen pre Európu, ale aj pre Slovensko je tak veľmi dôležitá v čase, keď vysoké percento mladých ľudí zostáva bez práce, keď sú privierané plynové kohúty a reálne obavy pred zimou, ktorá môže v domoch či firmách nastať. Konferencie sa zúčastnilo viac ako tisíc účastníkov z celej Európy a počas nej sa dôraz kládol nie na montážne haly a lacnú pracovnú silu, ale na sebavedomých aktívnych ľudí, schopných kooperovať v záujme prosperity, pokroku, zdravého životného prostredia a konkurenčie – schopnosti.

Vnímanie ekonomiky

Úplne iné ponímanie národnej ekonomiky, podnikateľského prostredia v úplnom kontraste s tým, čo sa často deje na Slovensku. Žiadne giganty, plyn prevázaný cez celý svet a ani ekonomika zameraná na export. Práve naopak: poľnohospodárstvo zamerané na domácu spotrebu a naň naviazané veľké množstvo drobného spracovateľského priemyslu, domácich zdravých produktov a kooperujúcich ľudí. O tomto bude úspech budúcnosti, krátkej i vzdialenejšej. Preto – pokiaľ chceme, aby sa nám darilo: rodinám, dedinám, regiónom i Slovensku ako takému, mali by sme nasledovať Nemecko a ďalšie rozvíjajúce krajiny...

Text: Ladislav Židek, BIOMASA

Ocenenie v rukách BIOMASY

Viac informácií nájdete na:

<http://ec.europa.eu/environment/life/bestprojects/bestenv2013/index.htm>
<http://www.biomasa.sk/index.php/chefub>
<http://ec.europa.eu/environment/greenweek/>

Envirofilm 2014 sa teší priazni divákov v slovenských mestách

Jubilejný 20. ročník medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí *Envirofilm* navštívil v tomto roku už mnohé slovenské mestá.

Odštartoval v máji v Banskej Bystrici, neskôr prešiel do Kremnice, Košíc i do Trnavy. Snímky o prírode a ekológii neobišli 6. septembra Poltár, diváci v Brezne si zelenú kinematografiu vďaka *Envirofilmu* vychutnali 12. a 16. septembra, Nitra hostila festivalovú prehliadku v dňoch 25. – 26. september a predposledný septembrový deň žilo *Envirofilmom* mesto Púchov. Domáce i zahraničné snímky pre malých i veľkých divákov z kolek-

Envirofilm sa predstavil aj v Trnave.

cie *Envirofilmu* si ešte budú môcť pozrieť návštevníci v Skalici (3. – 7. november) a na ďalšiu kolekciu diel o ochrane prírody, ekológii a život-

nom prostredí sa môžu diváci opäť tešiť v Nitre, kam *Envirofilm* zavíta v týždni od 4. do 11. novembra. Podrobnosti o premietaní filmov

nájdete na stránkach jednotlivých miest, resp. na www.envirofilm.sk.

Text: Monika Pastuchová (SAŽP)

Foto: SAŽP

Vlčie hory – príbeh o divočine vo Východných Karpatoch

Na európskom kontinente sa zachovalo do dnešných dní iba niekoľko vzácných lokalít, kde možno pozorovať divokú prírodu.

Brány jednej z nich pootvorili pred časom na území Východných Karpát mladí slovenskí filmári. Ich dokument, ktorý nатаčali približne dva roky v pohraničných oblastiach Poľska, Slovenska a Ukrajiny. Vlčími horami sa v minulosti označovali oblasti dnešného Užanského národného parku na Ukrajine poľských Bieščad a slovenského Národného parku Poloniny. Ako uviedol režisér Erik Baláž: „*Vlčie hory* ako názov pre tento región sme objavili v mapách zo 16. storočia. Pomenovali sme po ňom náš film, teda na zákla-

de historických súvislostí, ale aj preto, že vlk je symbolom divokej a ohrozenej prírody.“ Dokument predstavuje územie troch susediacich národných parkov ako jedinečnú lokalitu s pozostatkami európskej divokej prírody. Tamojšia biodiverzita je podľa jeho slov unikátna. „Nachádza sa tam špeciálne zoskupenie živočíšnych druhov. Nikde v Európe nenájdeme žiť vedľa seba vlky, medvede, rysy, zubry či bobry, takáto kombinácia vlastne na iných miestach chýba,“ konštatoval režisér.

Text: TASR

Foto: INT

Dvojnásobné ocenenie

Jedným z filmov, ktorý si na *Envirofilme* 2014 získal nielen srdcia divákov, ale aj pozornosť poroty, bol príbeh režiséra Erika Baláža *Vlčie hory*.

Počas slávnostného vyhodnotenia 20. ročníka medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí v Banskej Bystrici si mladý režisér prišiel po cenu hneď dvakrát. Najskôr získal Cenu riaditeľa festivalu za najlepší film slovenského autora, pričom porota ocenila majstrovsky zvládnuté obrazové stvárnenie premien času v jednej z posledných divočín Európy. *Vlčie hory* zaujali aj najmenších divákov a Erik Baláž si z *Envirofilmu* odniesol aj Cenu detskej poroty.

Text: Monika Pastuchová

(SAŽP)

Foto: SAŽP

Režisér Erik Baláž si preberá cenu od štátneho tajomníka MZP SR Ing. Jána Ilavského, CS.

Súčasn^é problémy objasňovania environmentálneho protiprávneho konania

2.
časť

V predchádzajúcej časti sme priblížili základné charakteristiky a problémy environmentálnej protiprávnej činnosti, resp. „envirodeliktov“. V tejto téme pokračujeme aj v nasledujúcich riadkoch...

V súvislosti so Slovenskou inšpekciou životného prostredia dodávame, že táto inštitúcia je podľa nášho názoru málopočetná (k 1. 6. 2013 celkovo 272 pracovníkov) a vybavená nedostatočnými kompetenciami. Z nášho pohľadu je jej pôsobnosť obmedzená skôr na náhodné odhalenie protiprávneho konania na podklade podnetu osôb

či signalizácie iného orgánu, no v žiadnom prípade nie je výsledkom plánovitej, cielenej a organizovanej previerkovej činnosti, s akou sa môžeme stretnúť pri práci osobitných zložiek Policajného zboru SR, napr. na úseku odhalovania daňovej trestnej činnosti či drogovej trestnej činnosti. Ďalším znevýhodnením tejto organizácie je jej

zákonná nemožnosť (s výnimkou využitia inštitútu podľa § 151 Trestného poriadku) aktívne vystupovať a pôsobiť (napr. ako súčasť vyšetrovacieho tímu) pri jednotlivých procesoch smerujúcich k uznaniu viny a uloženiu sankcie po tom, ako je protiprávne konanie práve ňou oznámené.

Špecifické inštitúty

Popri týchto „základných“ inštitúciách sú v našom právnom poriadku zavedené aj špecifické právne inštitúty, ako sú stráž prírody, poľovnícka stráž, lesná stráž, vodná

stráž, rybárska stráž a poľná stráž. Členovia týchto inštitúcií predstavujú v podstate civilný prvok v ochrannej úlohe štátu (chrániť životné prostredie je predovšetkým úloha štátu), ktorý je zákonným spôsobom vybavený príslušnou pôsobnosťou a oprávneniami. Na základe skúsenosti z právnej praxe však možno preberané právne inštitúty označiť za relikty predošlého právneho systému, ktorý v súčasnej modernej právnej úprave verejného práva (a najmä verejného trestania, kam radíme priestupkové konanie, konanie o správnom delikte a trest-

né konanie) už nemá žiadne miesto. Dôvody neosvedčenia sa jednotlivých stráží v praxi, resp. ich nefunkčnosť (azda až na inštitút stráže prírody) sú viaceré, no rozhodne ako najvypuklejší (najzásadnejší) problém možno označiť nedostatok profesionálnosti výkonu ich pôsobnosti, s ktorou sa v súčasnosti neoddeliteľne spája správne trestanie (ukladanie sankcií za porušenie právneho predpisu).

Objasňovanie a potrestanie

Ideálnym následkom každého environmentálneho protiprávneho konania je jeho spravodlivé a zákonné potrestanie príslušným orgánom. Pre takýto priebeh administratívneho konania o uložení sankcie, je však nutné

1. včasné odhalenie skutku,
2. bezchybné a zákonné zdokumentovanie samotného skutku (konania, ku ktorému došlo), a to napr. prostredníctvom zákonného zaistenia osôb a vecí, neodkladné vykonanie úplnej ohliadky miesta činu, resp. zdokumentovanie miesta skutku, a to všetko v čo možno najbližšom čase od jeho spáchania,
3. správne právne kvalifikovať konanie ako priestupok, správny delikt či trestný čin.

Takto opísané objasňovanie vecí (skutku) sa od súdov, resp. orgánov s právomocou rozhodnúť o vine a uložení sankcie, v súčasnosti očakáva automaticky a bez ďalších vyžadovaní a očakávaní.

Na základe skúseností z praxe sme, žiaľ, nútení konštatovať, že správny a očakávaný postup pri odhalovaní a objasňovaní environmentálnej protiprávnej činnosti, nie sú z rôznych dôvodov schopní zabezpečiť ako pracovníci (príslušníci) orgánov verejnej moci (štátnych inštitúcií), tak ani PZ SR, a už vôbec nie (hoci im nemožno uprieť snahu) členovia jednotlivých stráží.

Možnosti riešenia

Pri úvahách, ako riešiť súčasný, doslova zúfalý stav ochrany životného prostredia, si dovoľujeme uviesť, že jedným z možných prostriedkov by mohla byť inštitucionalizácia súčasných právnych inštitútov „stráží“ a ich následné spojenie s existujúcou Slovenskou inšpekciou životného prostredia

a štátnou ochranou prírody SR, a to tak, aby výsledkom procesu bola nová štátna organizácia inšpektorov životného prostredia (strážcov prírody), budovanej na kritériách priamej terénnej práce a súčasne dostatočných zákonom priznaných právomocí.

Označenú požiadavku vyvodzujeme z toho, že pokiaľ by došlo k legislatívnym a kvalitatívnym zmenám v otázke zavŕšenia procesu verejného trestania – teda v rozsahu toho, čo a ako pre rozhodnutie vyžaduje orgán so sankčnou právomocou, musí dôjsť k legislatívnej zmene aj v úvode tohto procesu – teda pri jeho odhalení a následnom objasňovaní.

Jednotná inštitúcia

Predložená vízia autorov predpokladá zákonom kreovanú jednotnú, štátnu inštitúciu, ktorej pracovníci by v konkrétnych, pridelených lokalitách vykonávali tie úlohy, ktoré sú v súčasnosti zverené Slovenskej inšpekcii životného prostredia, Štátnej ochrane prírody SR a jednotlivým strážam s tým, že v prípade zistenia akéhokoľvek protiprávneho konania by mali postavenie orgánov činných v trestnom konaní (obdobne ako v minulosti pracovníci úradu daňového preverovania) a súčasne by boli oprávnení vykonávať blokové konanie o všetkých priestupkoch na úseku životného prostredia (v zmysle všetkých dotknutých právnych predpisov), resp. vykonávať objasňovanie takýchto priestupkov (rozhodovanie o nich by zostalo zverené súčasným orgánom štátnej správy) a rovnako tak vykonávať aj objasňovanie správnych deliktov.

Podstatnou črtou takejto inštitúcie by bolo prepojenie odbornosti, terénnej dosiahnuteľnosti a dostatočnej legislatívnej opory. Keďže práve vyššie zmieňovaná neodkladnosť zistenia envirodeliktu a jeho bezodkladné objasňovanie sú prvotným predpokladom pre jeho úspešné meritórne ukončenie (rozhodnutie o uznaní viny a uložení sankcie), mal by počet pracovníkov prvostupňovej organizačnej zložky adekvátne zodpovedať územnému rozsahu územnej pôsobnosti. Z tohto dôvodu sa preto domnieva-

me, že počet pracovníkov, by nemal byť oklieštený (ako je to v súčasnosti u Slovenskej inšpekcie životného prostredia), naopak, odhadujeme, že cca na každých 10 000 ha štátneho územia by bol potrebný minimálne jeden až dvaja odborní pracovníci tak, aby sa dosiahli zamýšľané ciele.

Možnosti financovania

S poukazom na uvedené sme tiež toho názoru, že pokiaľ by došlo k vytvoreniu opisovanej organizácie, logickým následkom by bolo zrušenie jednotlivých stráží a ich nahradenie povinnosťou platiť zo strany jednotlivých subjektov určitý druh poplatku (obdoba odvodu) do novovytvoreného fondu. Finančné prostriedky sústredené v takomto fonde v správe „novej“ inštitúcie by následne mohli slúžiť na spolufinancovanie jej chodu, popri príjmoch z ukladania sankcií a popri napojení na štátny rozpočet. Medzi povinné subjekty zaraďujeme vlastníkov a správcov lesov, poľnohospodárskeho majetku a vodných tokov, no tiež užívateľov poľných a rybárskych revírov, pričom v tejto súvislosti uvádzame, že navrhovaná

poplatková povinnosť nepredstavuje žiadne novozavedené finančné zaťaženie, keďže v súčasnosti má každý z uvedených subjektov zákonom uloženú povinnosť podieľať sa na menovaní člena príslušnej stráže a následne aj na materiálnej podpore jeho pôsobenia (k tomu napr. ust. § 29 ods. 4 zákona č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve, resp. § 29 ods. 2 zákona č. 139/2002 Z. z. o rybárstve, resp. § 52 ods. 9 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch).

Je zrejmé, že opisované návrhy sú pomerne odvážne. Aktuálny negatívny stav environmentálnej protiprávnej činnosti (environmentálnej kriminality) však dosiahol také závažné rozmery, že je povinnosťou odbornej verejnosti začať aktívnu odbornú diskusiu naprieč celým spektrom. Výsledkom budú konkrétne riešenia nápravy, ktorými bude možno nastavený negatívny trend zvrátiť.

Text: Matúš Sarvaš, prokurátor (OP BB),

Ján Nimčák, advokát

(MAJLING&NINČÁK, s. r. o.)

Foto: www.lesytanap.sk, www.wikimedia.org

Aktualizované národné ciele Protokolu o vode a zdraví

SR ratifikovala v roku 2001 *Protokol o vode a zdraví* (ďalej „Protokol“) k Dohovoru Európskej hospodárskej komisie OSN o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2005.

cieľov Protokolu vrátane termínov ich splnenia, ktorý bol predložený na rokovanie vlády SR.

Aktualizované ciele s termínmi plnenia

1. Implementácia Rámcovej smernice o vode (2015 – 2027).
2. Zvyšovanie podielu obyvateľov zásobovaných zdravotne bezpečnou pitnou vodou z verejných vodovodov (2020).
3. Zlepšenie kvality a zdravotnej bezpečnosti pitnej vody (2020)
4. Monitorovanie pesticídov v pitnej vode (2020).
5. Zlepšenie situácie v oblasti odkanalizovania, čistenia a vypúšťania komunálnych odpadových vôd (2020, resp. 2023).
6. Zníženie zdravotných rizík spojených s kvalitou vody na kúpanie (2020).
7. Zmapovanie výskytu enterovírusov vo vodách na kúpanie (2019).

8. Sledovanie vývoja vodných plôch ovplyvnených rozvojom cyanobaktérií (2020).
9. Problematika environmentálnych záťaží ohrozujúcich zdroje vody (2027, resp. 2030).
10. Zvyšovanie informovanosti verejnosti o prírodných liečivých vodách a prírodných minerálnych vodách (2019)-
11. Zvyšovanie verejného povedomia v oblasti ochrany vôd a vodných ekosystémov a osvetová činnosť (2020).
12. Posilnenie ochrany vodných zdrojov (2015, resp. 2020).

Protokol o vode a zdraví k *Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier z roku 1992* – Národné ciele SR III bol 2. júla 2014 schválený vládou SR, uznesením č. 325.

Text: Eva Kaňková ((ÚVZ SR), Zdenka Kelnarová (MŽP SR)

Foto: RÚVZ SR Žiar nad Hronom, ÚVZ SR

Okolie Liptovského Trnovca

V súčasnosti je podpísaný 36 krajinami a ratifikovaný 26 zmluvnými stranami. Cieľom Protokolu je na všetkých relevantných úrovniach podporovať ochranu ľudského zdravia prostredníctvom lepšieho využívania vody vrátane jej ochrany a znižovať výskyt ochorení súvisiacich s vodou. Regionálny úrad pre Európu Svetovej zdravotníckej organizácie a Európska hospodárska komisia OSN zabezpečujú činnosť spoločného sekretariátu Protokolu a koordinujú jeho aktivity. Gestorom Protokolu je MZ SR, ktoré plnenie záväzkov zabezpečuje prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva SR spolu s rezortom MŽP SR.

Národné ciele

V zmysle čl. 6 bodu 3 Protokolu je štát, ktorý sa stal zmluvnou stranou, povinný do dvoch rokov vypracovať a zverejniť ciele a termíny, dokedy chce tieto ciele dosiahnuť. Nastavenie národných cieľov je pre každú zmluvnú stranu individuálne s ohľadom na jej problémy a priority súvisiace s vodou a zdravím. Od doby nadobudnutia platnosti Protokolu, SR v roku 2014 stanovovala z dôvodu aktualizácie národné ciele už tretíkrát. Do procesu prípravy boli prizvané príslušné rezorty a inštitúcie pre oblasť vody a zdravia. Spoločne bol vypracovaný návrh aktualizovaných národných

Text Protokolu o vode a zdraví a jeho aktivity:

www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2000/wat/Protocol_Slovak.pdf
www.unece.org/env/water/pwh_text/text_protocol.html

Podrobné informácie k jednotlivým národným cieľom vrátane zodpovedných inštitúcií a finančného zabezpečenia:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23673>

Slovenská Miss Kompost má miery 100 x 100 x 50!

Na trenčianskom BIOjarmoku 26. septembra vyhlásili víťazov súťaže Miss Kompost 2014. Kto by si myslel, že „misskou“ sa stala najkrajšia žena, stojaca v kompostovisku, veľmi sa mýli...

Zmyslom súťaže organizovanej Priateľmi Zeme – SPZ a Centrom environmentálnych aktivít bolo zvýšiť záujem o kompostovanie a tvorivosť ľudí pri využívaní biologického odpadu. Aj preto sa víťazom súťaže stal najlepší kompost.

Volná účasť

Súťaže sa mohol zúčastniť každý, kto kompostuje pre vlastnú radosť a potešenie a poslal fotografie s mierami (výškou, šírkou a dĺžkou) svojho kompostoviska a „jedálny lístok“ svojho kompostu. Víťané boli aj zaujímavé zážitky, ktoré súťažiaci pri kompostovaní zažili. Odborná porota následne vybrala z prihlásených až šiestich najlepších, ktorí postúpili do finále.

„Víťazi“

Konečné poradie finalistov určili návštevníci Trenčianskeho BIOjarmoku. Tí osobne hodnotili kvalitu vyrobených kompostov. Niektorí dali na vzhľad, iní na vôňu alebo

originálny príbeh vzniku kompostu. Na prvom mieste sa umiestnil Štefan

Choma z Michaloviec s tradičným dreveným kompostoviskom, v ktorom pripravil jemný a kvalitný kompost. Vďaka tomu získal záhradný drvič konárov. Na druhom mieste sa umiestnil dlhoročný súťažiaci Ladislav Brtňan z Košec a získal tak plastový kompostér „prémiového“ radu. Tretie miesto obsadil Stanislav Kompán z Hornej Lehoty, ktorý si odniesol plastový kompostér „profi“ rady. Všetci traja okrem cien od hlavného donora cien do súťaže, ktorým bol komposter.sk, zároveň získali tričko, knihu a pohánkový vankúš od Priateľov Zeme – SPZ.

„Porazení“

„Na prázdno“ neobišli ani traja ďalší finalist. Štvrtá Katarína Bany-

iová z Bratislavy, piata Dana Krupová z Bratislavy a šiesty Róbert Lipták zo Zvolena získali kompostovaciu súpravu, tričko, knihu a ručne robený košík od Priateľov Zeme – SPZ a tašku biopotravin od Centra environmentálnych aktivít. Mimoriadne uznanie poroty, udeľované po prvý raz v histórii súťaže, si domov – do Košec odniesol Ladislav Brtňan za dlhoročné výsledky v kompostovaní.

Epilóg

Čo dodať na záver? Vari len to, že kompostovanie prebúda v jeho priaznivcoch aj „básnické črevo“, čo dokazuje aj úryvok z básne jednej zo súťažiacich: „... S plným bruchom proti noci / rastie humus bez pomoci. / Organický proces krátky / poznajú už všetky Katky...“

Text: Martin Valentovič (Priatelia Zeme – SPZ)

Foto: René Říha

*Vnímanie súladu architektúry,
tradícií a prírody.*

Cestovný ruch je jeden z najrýchlejšie rozvíjajúcich sa hospodárskych odvetví na svete. Pozitívne vplyvy na globálnu ekonomiku, je impulzom pre rozvoj obchodu, rast príjmov a podnikania najmä v sektore služieb pre malé a stredné podniky a mikropodniky.

Udržateľný cestovný ruch – zachovanie destinácií pre nasledujúce generácie

Po zvážení všetkých priamych a nepriamych vplyvov ekonomika cestovného ruchu predstavuje približne 9 % svetového HDP a 8,7% - ný podiel na celkovej zamestnanosti. Cestovný ruch zahŕňa všetky formy cestovania doma aj v zahraničí s cieľom oddychu, rekreácie, poznávania, zábavy, kultúry a športu. Vysoké požiadavky kladie na rozvoj dopravy, infraštruktúry a služieb, ktoré svojou kvalitou výrazne ovplyvňujú návštevnosť jednotlivých stredísk, dopyt po ubytovacích a stravovacích zariadeniach, obchodoch, priemyselných či poľnohospodárskych výrobkoch. Významne tak ovplyvňuje zamestnanosť v danom regióne, celkovú prosperitu a ekonomickú životaschopnosť regiónu. Na druhej strane rýchlo rastúci hospodársky význam tohto sektora prináša so sebou aj rad negatívnych vplyvov, ako sú napr. narušenie pôvodného rázu krajiny, degradácia pôdy,

vyčerpávanie prírodných zdrojov, strata biodiverzity, znečistenie, zvýšené množstvo emisií skleníkových plynov a produkcie tuhých odpadov. Odhaduje sa, že 5 % z celkových emisií CO₂, podieľajúcich sa na globálnom otepľovaní, pochádza z realizovaného cestovného ruchu.

Spôsoby zmiernenia negatívnych vplyvov

Jedným zo spôsobov, ako zmierniť negatívny vplyv tohto sektora na životné prostredie a zachovať atraktivitu turistických destinácií je jeho posun smerom k politike trvalej udržateľnosti, integrácia modelu SCP do politiky cestovného ruchu. S týmto cieľom bol vypracovaný 10-ročný *Rámcový Program SCP* (10YFP) pre Udržateľný cestovný ruch, vrátane ekoturizmu a prijatý na konferencii UNCSD (United Nations Conference on Sustainable Development) Rio+20 v júni 2012. Ide o globálny rámec

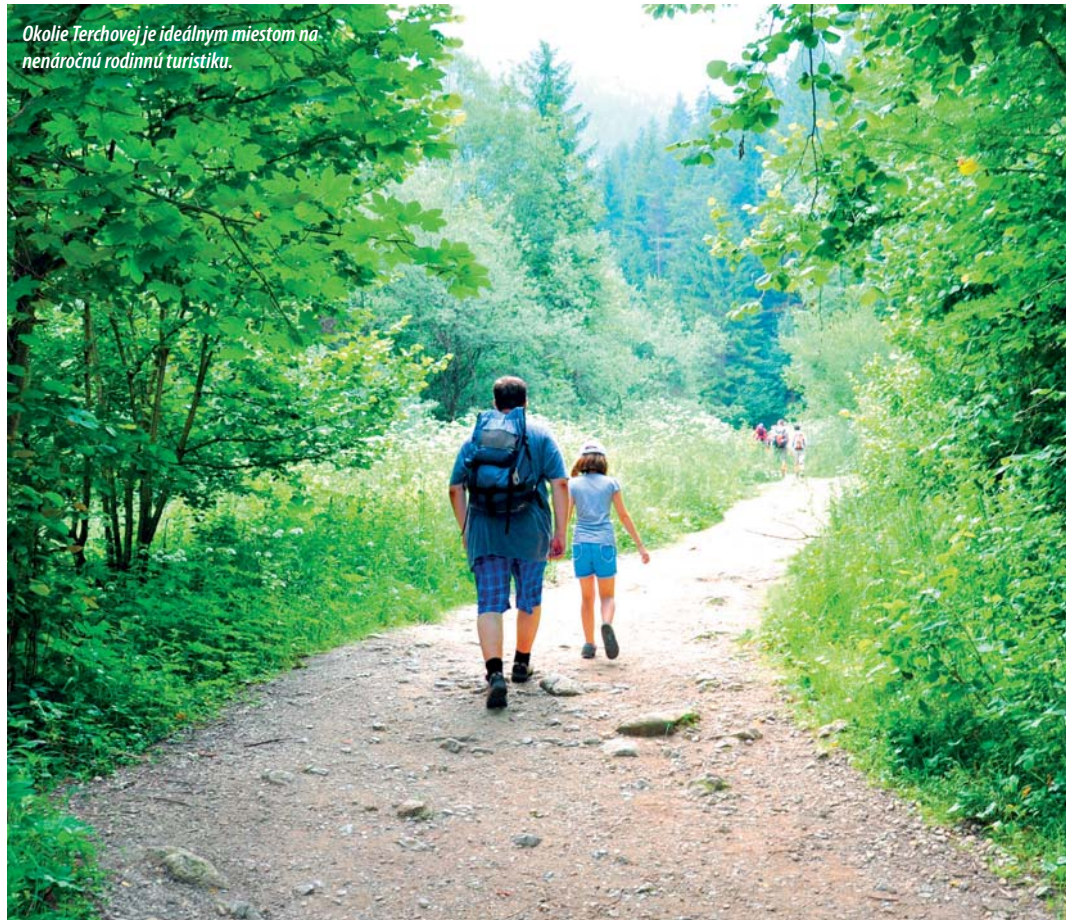
opatrení na podporu medzinárodnej spolupráce s cieľom urýchliť prechod modelov trvalo udržateľnej spotreby a výroby do politik, programov a stratégií v rozvinutých a rozvojových krajinách. V rámci 10YFP bolo vypracovaných celkovo 5 úvodných Programov:

1. Udržateľná informovanosť spotrebiteľov (Consumer Information);
2. Udržateľný životný štýl a vzdelávanie (Sustainable Lifestyles and Education);
3. Udržateľné verejné obstarávanie (Sustainable Public Procurement -SPP);
4. Udržateľné budovy a konštrukcie (Sustainable Buildings and Construction);
5. Udržateľný cestovný ruch vrátane ekoturizmu (Sustainable Tourism, Including Ecotourism).

Programy Udržateľné verejné obstarávanie a informovanosť spot-

rebiteľov boli spustené už v apríli a júli tohto roka, spustenie ostatných sa očakáva do konca roka 2014. Programy odrážajú priority a potreby na regionálnej a národnej úrovni. Podporujú vzájomnú spoluprácu medzi vládnymi

Okolie Terchovej je ideálnym miestom na nenáročnú rodinnú turistiku.

a mimovládny organizáciami, verejným a súkromným sektorom a všetkými príslušnými zainteresovanými stranami. Programy podporujú využívanie kombinácií politík, regulačných a dobrovoľných nástrojov a stanovenie jasných cieľov, aktivít a indikátorov výkonnosti a úspešnosti.

Využitie potenciálu

Udržateľný cestovný ruch vrátane ekoturizmu má veľké predpoklady plniť dôležitú úlohu pri podpore financovania iniciatív na zachovanie a ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva. Zároveň naznačuje oproti iným hospodárskym odvetviam vysoký potenciál v ochrane biodiverzity. Využitie tohto potenciálu si však vyžaduje, aby všetky organizácie, ktoré sa podieľajú na realizácii cestovného ruchu, prispôbili svoje aktivity smerom k zvýšenej ochrane životného prostredia. V tomto smere zohráva významnú úlohu realizácia dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky – EMAS (Systém environmentálneho manažérstva a auditu) a Environmentálne označovanie, ktorá prispieva k napĺňaniu cieľov

trvalo udržateľného rozvoja v podmienkach SR. Organizácie, ktoré získali ocenenia (právo používať logo EMAS na zavedený systém environmentálneho manažérstva a logo environmentálnej značky EÚ na produkty) podľa nariadenia EP a R (ES) č. 1221/2009 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme Spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit – EMAS III a nariadenia EP a R (ES) č. 66/2010 o environmentálnej značke EÚ deklarujú svoje environmentálne správanie garantované štátom. Plnia okrem základných zákonných požiadaviek aj nadštandardné environmentálne kritériá (postavené nad rámec zákona) na ochranu životného prostredia. Kritériá určene či už pre systém manažérstva, alebo produkty (výrobky a služby) sú stanovené s ohľadom na vplyv konkrétneho hospodárskeho odvetvia a skupiny produktov na životné prostredie na najvýznamnejšie environmentálne aspekty a najlepšie environmentálne postupy riadenia (BEMP Best Environmental Management Practice). Tieto prvky sú zapracovávané do príslušných technických a právnych predpisov

obidvoch nástrojov a vychádzalo sa z nich aj pri príprave dokumentov zameraných na problematiku cestovného ruchu. Ide o sektorový referenčný dokument EMAS: „Najlepšie environmentálne postupy riadenia v sektore cestovného ruchu“ a príslušný právny predpis EÚ v súvislosti s problematikou environmentálneho označovania: „Rozhodnutia komisie č. 2009/578/ES a č. 2009/564/ES, ktorými sa ustanovujú kritériá na udelenie environmentálnej značky Spoločenstva turistickej ubytovacej služby a kempingovým službám.“ Vo všeobecnosti možno konštatovať, že cestovný ruch sa realizuje na územiach, ktoré vykazujú vysokú kultúrnu, prírodnú a historickú hodnotu. V záujme každého štátu by preto malo byť zachovanie týchto hodnôt pre nasledujúce generácie aplikáciou dobrovoľných nástrojov a zavedením ich požiadaviek do systému riadenia všetkých subjektov zapojených do cestovného ruchu a predovšetkým subjektov pôsobiacich na miestach so zvýšeným stupňom ochrany životného prostredia.

Text: Dana Baďurová (SAŽP)

Foto: Peter Škorňa

Nepriehľadný exteriér penziónu na Podpoľaní

Viac informácií na:

<http://www.unep.org/10yfp/>

<http://www.emas.sk>

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>

Pozitívny príklad amerických národných parkov

Symbióza turizmu a ochrany prírody

Turizmus a ochrana prírody sa v chránených územiach často predstavujú ako činnosti, ktoré musia byť v zákonitom protiklade. Úspešné príbehy z amerických národných parkov však dokazujú, že nie vždy to tak musí byť.

V roku 2013 som sa spolu s 20 účastníkmi z celého sveta zúčastnil intenzívneho mobilného seminára o plánovaní a riadení cestovného ruchu v chránených územiach, organizovaného Centrom pre vzdelávanie a manažment chránených území Coloradskej štátnej univerzity. V rámci neho sme v štyroch západných štátoch USA (Colorado, Južná Dakota, Montana, Wyoming) navštívili desiatku chrá-

nených území. Cieľom cesty bolo posúdiť, ako môže cestovný ruch pomôcť vytvoriť širšiu podporu verejnosti pre ich ochranu, prispieť k verejnému blahobytu, financovať starostlivosť o tieto územia a zároveň poskytnúť ekonomické výhody pre miestne komunity, ale aj národnú ekonomiku. USA, ktoré dali svetu prvý národný park, s tým majú dlhodobé skúsenosti, o čom svedčí aj fakt, že len chránené územia riadené americkou Správou národných parkov evidovali v roku 2011 až 279 miliónov rekreačných návštev, s prínosom cca 30 mld. USD do miestnej ekonomiky a podporou 252 000 pracovných miest – na celoštátnej úrovni.

Trvalá udržateľnosť

Seminár sa začal úvodnými prednáškami na akademickej pôde Coloradskej štátnej univerzity v mestečku Fort Collins. Následne počas výletu k rieke Poudre

a parku Lee Martinez sme videli, ako chránené územia v urbanizovanej krajine, rekreácia a cestovný ruch môžu byť dôležitou súčasťou myšlienky trvalej udržateľnosti v mestách. A hoci – vzhľadom na nepriaznivé počasie a záplavy, sme nenavštívili národný park Rocky Mountain, zvyšok seminára bol jedinečnou ukážkou odlišne spravovaných (od federálnej, štátnej a miestnej vlády, až po mimovládne organizácie a súkromných vlastníkov) rôznych kategórií chránených území.

Velkolepé zážitky

Pieskovcový útes Register Cliff je zapísaný v národnom registri historických lokalít a doteraz na ňom môžete nájsť vyryté mená imigrantov, ktorí cestovali smerom na západ USA pozdĺž Oregonského chodníka. Národná historická pamiatka Fort Laramie bola v 19. storočí dôležitým diploma-

tickým a obchodným miestom. Vyskúšali sme si atraktívny vzdelávací program zameraný na mladú generáciu Junior Ranger a absolvovali sľub mladého strážcu. Národný park Badlands s výmerou 98 240 ha je ukážkou erodovaných kopcov v prériách a z hľadiska manažmentu územia je jedným z prvých amerických národných parkov, ktorý bude spravovaný pôvodným indiánskym kmeňom Lakotov. Jaskyňa Wind Cave v rovnomennom národnom parku vyhlásenom v roku 1903 je šiestou najdlhšou jaskyňou na svete (226 km). Pamätník venovaný známemu bojovníkovi Lakotov Crazy Horse začal realizovať v roku 1948 poľský sochár Korczak Ziolkowski a doteraz nie je úplne dokončený. V rovnakej oblasti Black Hills sa nachádza aj národný pamätník Mount Rushmore, ktorý predstavujú do granitu vytesané podobizne štyroch amerických prezidentov (G. Washington, T. Jefferson,

Grand Teton NP

T. Roosevelt a A. Lincoln). Obe územia vzbudzujú u návštevníkov na jednej strane svojou veľkosťou obdiv a na druhej strane vzhľadom na myšlienky, ktoré vyjadrujú, a územie, kde sú situované, kontroverziu – ale pre nás boli príkladom rozdielného spôsobu ich financovania (súkromné vs. vládne zdroje).

Moderné vnímanie

Na stretnutí s pracovníkmi US Forest Service sme diskutovali o manažmente cestovného ruchu v štátnych lesoch. Zároveň sme videli ukážku poskytovania služieb v oblasti agroturistiky (Chuckwagon) v štátnom parku Custer (Južná Dakota). Devil's Tower je 386 m vysoký lakolit a za národnú pamiatku bola vyhlásená v roku 1906. Zaujímavosťou z pohľadu manažmentu tejto lokality je usmerňovanie horolezectva nielen z dôvodu ochrany prírodných hodnôt, ale aj z úcty k indiánskym tradíciám.

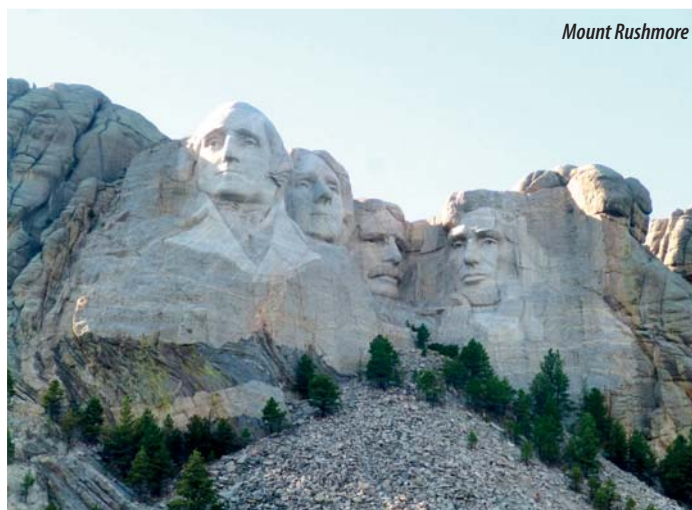
Lokalita Little Bighorn, kde sa v roku 1876 odohrala známa bitka medzi 7. kavalériou G. Custer a indiánskymi kmeňmi Lakotov a Čejenov je rovnako národnou pamiatkou. Zahynulo tu 263 vojakov a niekoľko tisíc indiánskych bojovníkov. Pre nás to bola príležitosť porovnať spôsob interpretácie rovnakej historickej udalosti pracovníkom Správy národných parkov, ale aj predstaviteľom pôvod-

ného indiánskeho kmeňa. Yellowstoneý národný park vyhlásený v roku 1872 s výmerou 8 983 km² nám umožnil obdivovať úžasné prírodné scenérie vrátane množstva vodopádov a gejzírov, ale aj pochopiť neľahkú históriu a súčasné problémy (napr. aké množstvo infraštruktúry v národnom parku je skutočne nevyhnutné a vhodné). Zamestnanci národného parku nás informovali o spôsobe, akým fungujú koncesionári, poskytujúci rôzne služby, ako je regulované v poslednom období mimoriadne populárne komerčné používanie skútrov v zime. V sprievode pracovníkov Yellowstone Nature Association sme mali možnosť v prirodzenom prostredí vidieť medveďa grizly ako aj vlky, ktoré tu boli úspešne reintrodukované v roku 1995, pričom celému územiu okrem prirodzenej rovnováhy ekosystému priniesli aj ekonomické benefity (odhaduje sa, že ročne tu pozorovatelia divočiny minú 7 – 10 mil. USD).

Poslednou lokalitou bol národný park Grand Teton vyhlásený v roku 1929 na výmere 130 000 ha s najvyššími vrchmi dosahujúcimi takmer 4 200 m n. m. So zamestnancami parku sme tu diskutovali o územnom plánovaní, komplikovanom, a predsa inšpiratívnom vzniku národného parku (rozhodujúcu úlohu tu zohral známy filantrop J. Rockefeller, ktorý vykúpil za vlastné peniaze pozemky súkromných vlastníkov a daroval ich štátu), vlastníckych vzťahoch, pátracích a záchranných operáciách, ktoré sú v USA rovnako súčasťou starostlivosti o návštevníkov chránených území. Navštívili sme vzdelávacie centrum Teton Science School, návštevnícke stredisko Moose, vyskúšali sme si rafting na rieke Snake a zažili prvý septembrový sneh (pre niektorých zahraničných účastníkov to bolo po prvý raz v živote). Na záver seminára všetci účastníci získali certifikát o účasti na ranči rodiny Muriovcov, ktorí boli známymi obhájcami americkým kongresom vyhlásených divočinových území.

Zmysel seminára

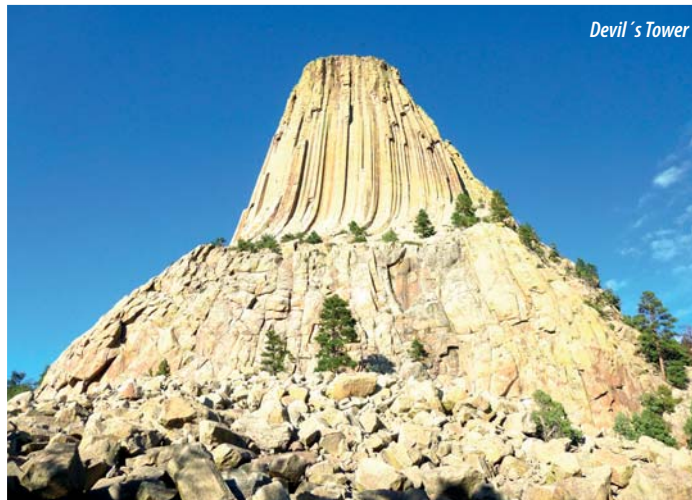
Ako vidíte, program seminára bol naozaj veľmi rôznorodý. Absolvo-

Mount Rushmore

Mammoth Hot Springs

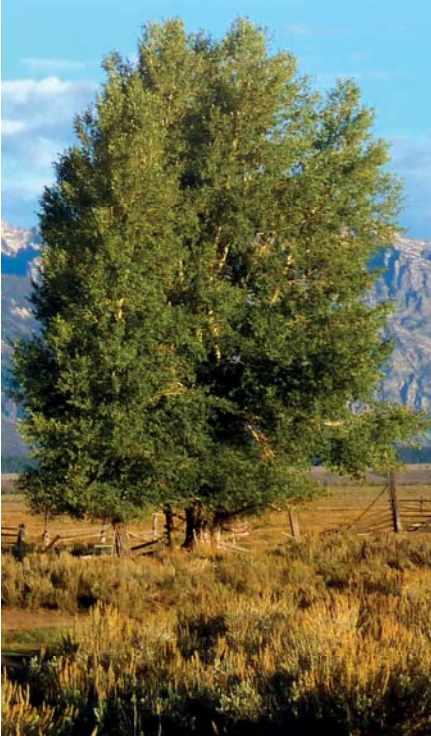

Devil's Tower

vaných 160 hodín sa vzťahovalo na mnoho zaujímavých a aktuálnych tém vrátane riadenia návštevnosti, stanovenia únosnosti a vplyvov návštevnosti na chránené územie, komunikácie a vzdelávania, verejného a súkromného sektora a koncesí, infraštruktúry, zapojenia verejnosti, finančných aspektov, ľudských zdrojov a kapacít, rovnako ako niektorých prierezových tém (zmena klímy a jej dopad na turizmus a pod.). Organizátori použili kombináciu rôznych modulov a aktivít s atraktívnym

obsahom pre všetkých. Spoločne strávený čas s účastníkmi z celého sveta zároveň umožnil výmenu skúseností a príkladov, zvýšenie akademickej hodnoty a vytvorenie medzinárodných kontaktov a budúcej spolupráce. Podobné podujatia poskytujú jedinečnú platformu na inšpiráciu a prezentáciu úspešných príbehov o tom, ako možno dosiahnuť vzájomný súlad medzi ochranou a cestovným ruchom v rôznych častiach sveta.

Text a foto: Juraj Švajda, FPV UMB Banská Bystrica

Divé kone versus divý kôň stepí – sen či realita?

Obraz divých koní cválajúcich cez čiru krajinu je jednou z romantických predstáv azda každého z nás. Verte, neverte, na svete sa potulujú divé kone ešte aj dnes.

Typickým príkladom sú americké Mustangs alebo austrálske Brumbies. Treba však podotknúť, že v oboch prípadoch nejde o divé kone v pravom slova zmysle. Je síce pravda, že tieto kone žijú vo voľnej prírode, ale svojou genetickou výbavou majú veľmi blízko ku koňom domácim, a preto by sa o týchto koňoch malo hovoriť skôr ako zdivených.

Mustang

Ozajstné divé kone na americkom kontinente vyhynuli už dávno pred príchodom španielskych osadníkov. Prečo spomínáme práve Španielov? Pretože plemeno Mustang sa vyvinulo z domestikovanej španielskej

populácie koní, ktoré do Ameriky (po prvý raz do Mexika a na Floridu) priviezli španielski dobyvatelia v 16. storočí. Niektoré z koní ušli a v divočine vytvorili stáda, ktoré sa tu časom udomácnili. Tak sa kone rýchlo rozšírili po celej západnej časti Severnej Ameriky. Mustang predstavuje – akúsi svätyňu, stelený ideál romantického divého koňa, silu andalúzskeho koňa, svižnú krásu, schopnosť prežiť v najdrsnejšom teréne a takto by sme mohli pokračovať. No i napriek majestátnym vlastnostiam týchto zvierat začali na sklonku 20. storočia ich počty vo voľnej prírode nekontrolovateľne klesať. Dôvody? Lov a zabíjanie mustangov pre mäso, pre záchranu cenných pastvín pre dobytok, pre veľký biznis a ich ilegálne odvážanie. V prírode je ich už dokopy len niekoľko tisíc, pričom na začiatku 70. rokov minulého storočia bol veľmi hrubý odhad vykalkulovaný na počet menej než 20 000 kusov.

V PR v Arizone sa, našťastie, pre divé kone ešte nachádzajú vhodné životné podmienky. Nezabúdajme,

že len zachovaním diverzity životných podmienok zachováme i tento zdivený druh, ktorý je potomok domestikovaných španielskych koní. Uvedený princíp je základným imperatívom prežitia všetkých živých organizmov vrátane človeka na Zemi.

Brumbies

Druhým najznámejším plemenom divých koní Mustangs sú austrálske

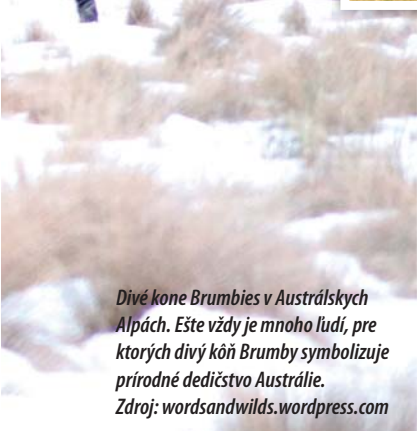
kone Brumbies, ktoré sa do Austrálie spolu so psami, s mačkami, potkanmi, myšami, ale aj s plošticami, kiahňami a blchami dostali v roku 1788 s príchodom britskej flotily. V súčasnosti je po týchto koňoch vo svete menší dopyt ako po mustangoch, pretože majú nižšiu kvalitu. V Austrálii je však iný problém, na ktorý treba poukázať. Problém v manažmente ochrany prírody! V súčasnosti je veľká časť pôvod-

*Mnoho odborníkov ako aj bežných ľudí zastáva názor, že divý kôň stepí by podľa IUCN mal dostávať oveľa prísnejšiu ochranu ako dnes.
Zdroj: hummingdinosaur.wordpress.com*

Na obrázku divé kone Mustangs
Zdroj: freebigpictures.com

Divé kone Brumbies v Austrálskych
Alpách. Ešte vždy je mnoho ľudí, pre
ktorých divý kôň Brumby symbolizuje
prírodné dedičstvo Austrálie.
Zdroj: wordsandwilds.wordpress.com

ných ekosystémov zničená, mnohé prírodné ekosystémy, ktoré ešte ostali, sú vystavované množstvu faktorov, ktoré ich ohrozujú, a preto potreba zvýšiť ochranu prírody by mala predstavovať pre krajinu vysokú prioritu. Mnohým ľuďom však divé kone prekážajú, a to až do takej miery, že sa v niektorých regiónoch považujú dokonca za mor. Je síce pravda, že populácia austrálskych brumbies je väčšia, ako je to v prípa-

de amerických mustangov, v žiadnom prípade to však neopravňuje austrálsku vládu stavať sa k tejto otázke tak diletantsky.

Aliancia

Ekologicky citiaci a s prírodou spätí austrálski občania to komentujú slovami: hanebný, barbarský a krutý. Presne taký je postoj austrálskej vlády, ktorá totiž problém rieši najradšej krviprelieváním. Len minimálne percento koní odchytiť „humánne“. Nakladajú ich do nákladných áut, ktoré smerujú priamo do bitúnkov. Jedno je však isté, že teror na tieto divoké kone sa v Austrálii stupňuje. Dennodenne Brumbies čelia eventuálnej smrti. Na svete sú národy, v ktorých ľudia považujú divého koňa za svätýňu, symbol prírody, vypracúvajú pre ne kontrolované chovné programy, robia prepracovanejšiu politiku ochrany prírody. V Austrálii, žiaľ, takáto politika neexistuje, gulky sú jednoduchšie riešenia. V dôsledku uvedeného iniciatívni občania, ktorým situácia a osud divých koní v krajine neostal ľahostajný, založili v roku 2008 Alianciu pre tieto zvieratá – The Australian Brumby Alliance Inc., ktorá sleduje: zabezpečiť maximálnu ochranu a životné podmienky pre voľne žijúce divé kone, a to na území celej Austrálie. Aliancia považuje: Australian Brumby – za národné prírodné dedičstvo!

Existenčná kríza

V nadpise článku figuruje divoký kôň stepí. Reč je o Equus ferus przewalskii – kôň Przewalský. Pomenovaný bol podľa ruského

vedca Nikolaja Michajloviča Przewalského, ktorý ho po prvý raz opísal v roku 1878. Od svojich domácich, ako aj zdivených príbuzných, sa kôň Przewalského odlišuje tým, že je to posledný skutočne žijúci zástupca divých koní na Zemi, čo potvrdzuje i výskum mitochondriálnej DNA. Jeho pôvodný biotop predstavujú stepi a polopúšte Mongolska a Číny. Kone Przewalského sú v súčasnosti vystavené existenčnej kríze. Ohrozujúce faktory, pre ktoré už takmer vyhynuli, sú rôznorodé, môžeme uviesť napr. významné politické a kultúrne zmeny v Mongolsku a Číne, vojenské aktivity, klimatické zmeny, zvýšené nároky na využívanie zeme – najmä rozvoj pastierstva a s ním spojené zmenšovanie pôvodných biotopov, tuhé zimy, zámerná likvidácia a lov, hybridizácia s domácimi koňmi, prenos chorôb, sociálny stres, u ľudí nedostatok vedomostí, exploatacia prírodných zdrojov a pod.

Kôň Przewalského

Kôň Przewalského – bol poslednýkrát vo voľnej prírode vidieť v roku 1968 mongolským vedcom N. Dovchinom. Mongolsko-sovietskej expedícii sa od vtedy nepodarilo nájsť presvedčivé dôkazy o ich prežití v divočine. Rovnako čínski biológovia vykonali prieskum v SV časti Sin-tiangu a výsledok ostal opäť bez nálezu divých koní. Časom sa uskutočnili ďalšie expedície, no opäť ostali bez výsledku, až sa napokon všetci účastníci týchto výprav zhodli na konečnom závere: kôň Przewalského v divočine navždy zanikol! Mysleli si to všetci

až do r. 1996, keď sa vedcom podarilo získať nové dôkazy o jedinej žijúcej populácii starších jedincov divokých koní. Následne nato zaradila svetová únia ochrany prírody tento druh do kategórie kriticky ohrozených. Úspešná reštitúcia do ich prírodných areálov v Mongolsku spôsobila, že druh bol opätovne prehodnotený a v súčasnosti je IUCN kvalifikovaný ako ohrozený podľa kritéria D. V Mongolsku sú divé kone právne chránené a kvalifikované ako veľmi zriedkavé. Tento druh je v mongolskej Červenej knihe uvedený ako kriticky ohrozený. Populácia sa vo voľnej prírode v súčasnosti odhaduje na viac ako 55 dospelých jedincov za posledných 5 rokov. Divé mongolské kone žijú aj v zajatí, predovšetkým v zoológických záhradách, napr. aj Zoo Praha sa ujala chovu týchto koní a vedie o nich plemennú knihu.

Apel na záver

Divé kone po celom svete vždy čelili rovnakým či podobným problémom. Môžu byť na obtiaž, spásajú sa na niečej záhrade, občas prejdú cez cestu, zatúlajú sa na súkromný pozemok – potom je divý kôň pre človeka nepriateľom číslo jedna. Človek ho chce zastreliť, zabiť, predloží vláde žiadosť na jeho odstránenie. Dajme si preto veľký pozor na nepriateľov divých koní. Moc a peniaze dnes znamenajú veľa! Bez ohľadu na to existuje rovnako veľa z nás, ktorí vždy budú bojovať za svoje sny a za sny budúcich generácií.

Text: Monika Offertálerová
Foto: internet

Dolinami do srdca Muránskej

Národný park Muránska planina je územie s veľmi pestrým a členitým reliéfom. Jeho centrálnu časť tvorí krasová planina. Po obvode ju lemujú strmé bralnaté úbočia. Do jej okrajov sa počas miliónov rokov vrezávala voda. Tak vznikli hlboké, často až tiesňavové doliny, smerujúce do centra planiny. Medzi najkrajšie verejnosti prístupné doliny patrí Hrdzavá a Martinova dolina.

Hrdzavá dolina

Severozápadne od obce Muráň sa do vápencového masívu planiny hlboko vrezala až 8 km dlhá dolina. Jej dno dosiaľ modeluje Hrdzavý potok s viacerými menšími vodopádmi či kaskádami. V spodnej časti doliny voda vyhlodala až 800 m hlboký kaňon, lemovaný strmými vápencovými bralami. V nich sa vytvorili mnohé zaujímavé krasové formy – jaskyne, skalný most,

skalné okná, veže a ihly, ktoré však ostávajú pre bežného návštevníka ukryté a neprístupné, keďže turistické chodníky týmito miestami nevedú. Obdivovať niektoré krásy a vzácnosti prírody týchto miest Vám však umožní turistický chodník, ktorý prechádza celou dolinou

do sedla Nižná Klaková s komplexom horských lúk. Chodník je pre návštevníka ľahko schodný, keďže jeho väčšia časť vedie po asfaltovej lesnej ceste. Spodnej časti doliny dominuje mohutná, až 76 m vysoká skalná veža Tureň. Je viditeľná už z diaľky a pôsobí ako jej strážca. Pri potulkách dolinou objavíte obrovský balvan nakláňajúci sa nad cestu, zvaný Odštiepená skala. Azda preto, že vyzerá, ako keby už mala spadnúť na cestu, začali ju pocestní podopierať palicami. Hlbšie v doline prejdete okolo skalnej steny s výraznou pozdĺžnou puklinou. Dostala pomenovanie Rozštiepená skala. Je to jedno z dvoch miest v národnom parku, ktoré je určené na skalolezectvo.

Cenná lokalita

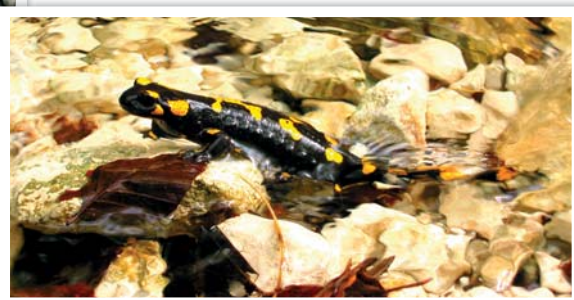
Hrdzavá dolina predstavuje jednu z najcennejších prírodovedných lokalít národného parku s výskytom vzácnych rastlinných, živočíšnych i lesných spoločenstiev, preto jej veľká časť bola vyhlásená za národnú prírodnú rezerváciu. Vysoko na skalách rastie vzácny lykovec muránsky (*Daphne arbuscula*), endemit Muránskej planiny. Svahy doliny pokrývajú bučiny a zvyšky pôvodných jedľových bučín, ktoré mali na Muránskej planine voľakedy prevahu. V tieni starých lesov nachádzajú útočisko početné druhy živočíchov, výnimkou nie je ani medveď hnedý (*Ursus arctos*). Neprístupné skalnaté svahy sú domovom vzácnych dravých vtákov. Zaujímavosťou tejto doliny

Jasoň červenooký

Mláďatá sokola stahovavého

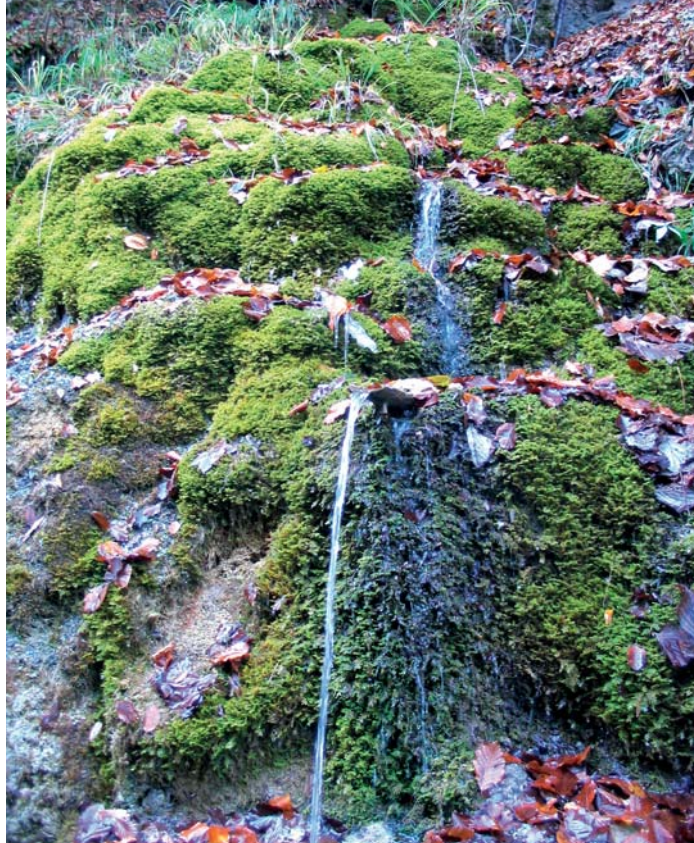
Salamandra škvrnitá

planiny

je miesto s výskytom kosodreviny. Táto vysokohorská drevina prirodzene rastie v nadmorskej výške viac ako 1 500 m, ale v Hrdzavej doline zostupuje do výšky 750 m n. m., čo predstavuje najjužnejšie a jedno z najnižšie položených prirodzených nálezísk na Slovensku.

Martinova dolina

Medzi Muráňom a Tisovcom, nad horárňou Paseky, sa vytvorila jedna z najmalebnějších dolín Muránskej planiny – Martinova dolina. Divoká, tichá, tajomná, aj tak možno označiť túto tiesňavu, ktorej dno pokryté lesmi po bokoch lemujú vysoké, miestami takmer kolmé skalnaté svahy a bralá Strelnice a Šarkanice. Počas tisícov rokov sa v nich vytvorilo množstvo puklín, dutín a dve menšie neprístupné jaskyne. Dno doliny je porastené sutinovými jaseňovo-javorovými lesmi. Mohutné stromy i padnuté kmene hrubých odumretých stromov obrastených machmi naznačujú, že tieto miesta už dávno nepocítili ruku človeka. Celá dolina je od roku 1984 súčasťou Národnej prírodnej rezervácie Šarkanica a okolitá príroda je ponechaná na samovývoj. Človek tu dnes nezasahuje, no svedkami jeho činnosti z minulosti sú nenápadné zvyšky plošín,

Penovcové pramenisko v Hrdzavej doline

kde sa voľakedy priamo v lese páliło drevené uhlie, či vyvýšenín – zvyškov pecí, tzv. vápeníc, v ktorých sa z miestneho vápenca páliło vápno. Všetky stopy zahladila príroda a skôr než stopy dávnej minulosti tu dnes zbadáte stopy medveďa, rysa či jelenej zveri, ktoré tu nachádzajú nerušené útočisko.

Medvedí raj

NPR Šarkanica je skutočným medvedím rajom. Medvedie matky tu v strmých svahoch v tieni lesa takmer nerušene odchovávajú svoje mláďatá. Vo výškach neprístupných

strmých brál nachádzajú vhodné podmienky pre život i dravé vtáky. Kým dno doliny a okolité blízke svahy pokrývajú lesy a vlhko i tieň predstavujú vhodné podmienky pre život vlhkomilnejších a tieňomilných druhov rastlín a živočíchov, na výslunné južné skalnaté svahy Šarkanice s plytkou pôdou, suchou a teplou klímou sa viažu suchomilné a teplomilné druhy.

Dolinou vedie turistický chodník, ktorý po 3,4 km dlhom stúpaní s prevýšením 520 m vychádza na síce malú, no o to krajšiu kvetnatú horskú lúku s poľovníckou chatou

Jedľové bučiny v NPR Hrdzavá dolina

uprostred. Početné druhy rastlín jej počas kvitnutia dodávajú farebnosť i charakteristickú vôňu, pre ktorú dostala aj svoje pomenovanie – Voniaca.

Záleží len na vás, či budete turistickým chodníkom pokračovať po hrebeni Šarkanice, ďalej na Ostricu a Sivákovú hlbšie do srdca planiny, alebo zídete chodníkom do doliny Rimavy a svoje potulky zakončíte v Tisovci.

Text: Jana Šmídová (NP MP)

Foto: Pavol Balko, Lucia Bobáková, Peter Jakubčo, Josef Mazúr, Ján Šmíd, Stanislav Motyčka

Lesostep

Mesačnica

Plošný rozmach miest vs. udržateľnosť

V súvislosti s udržateľnosťou sídel je plošný rozmach zastavaných území pri klesajúcej hustote osídlenia nežiaducim javom, generujúcim negatívne dôsledky.

Počet obyvateľov na Slovensku dlhodobo klesá. Územnoplánovacia dokumentácia však tento úbytok nereflektuje a vyčleňuje v územnom pláne nové a nové plochy na zastavanie. Novovznikajúce obytné územia pribúdajú v sídlach buď hromadne, alebo majú charakter roztrúsenej neplánovitej zástavby. Služby, umiestňované na periférii, vytvárajú lokálne centrá a tým narúšajú klasickú koncepciu sídel. Novovznikajúce priemyselné zóny dnes predstavujú väčšinou najväčšie plochy územia sídla.

Príklad z praxe

Na príklade mesta Liptovský Mikuláš (podobne vyzerá situácia v mnohých ďalších slovenských mestách) je znázornené rozrastanie sa zastavaných území v rámci katastrálneho územia (Obr. 1). Navrhovaná plocha zastavaného územia sa oproti súčasnej zastavanej ploche zväčšila približne dvojnásobne. Pribudli plochy obytných, zmiešaných výrobných aj rekreačných zón, demografická krivka počtu obyvateľov však dlhodobo klesá.

Príčiny dezurbanizácie

Príčinou plošného rozrastania sídel sú najmä vysoké vstupné náklady na revitalizáciu brownfieldov, niekedy nedostatok vhodných parciel vnútri urbanizovaného územia, nedostatočné spoločenské povedomie v tomto smere, nevyporiadané majetkovo-právne vzťahy a iné. Pokiaľ vlastníci a obce nebudú motivovaní hľadať riešenia na stavbu v už zastavanom území a pokiaľ legislatíva bude naďalej umožňovať rozširovanie zastavaných území, nemožno očakávať zmeny k lepšiemu. Havarijné situácie vyriešia problém dočasne a za zvýšené náklady.

Dôsledky dezurbanizácie

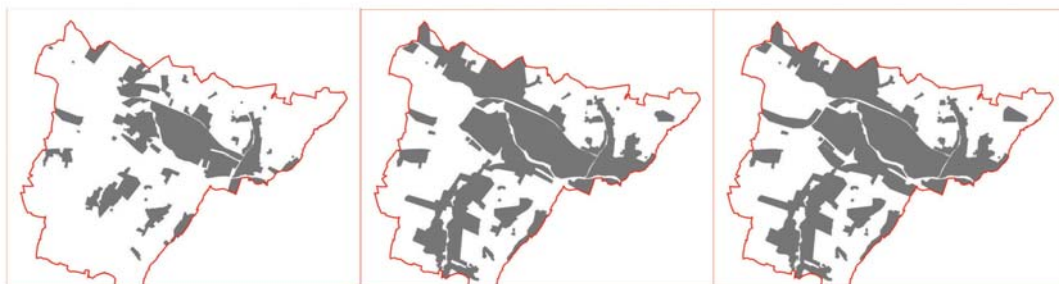
Dezurbanizácia spôsobuje, že ak sa napríklad zväčší zastavané územie dvojnásobne a počet obyvateľov ostane rovnaký, zníži sa hustota obyvateľov na hektár o polovicu. Môžeme následne očakávať rad dôsledkov, ktorých negatívny

dopad pociťujeme denne. Zníži sa variabilita služieb. Predĺžia sa dochádzkové vzdialenosti. Zvýšia sa náklady a nároky na dopravu. Vyvolávajú sa dopravné zápchy. Pri nízkej hustote osídlenia je zavedenie pravidelnej MHD nerentabilné. Zároveň sa zvýšia nároky na kapacity dopravnej siete a parkovanie v mestách. Naruší sa oddotokový režim v krajine, čo spôsobí lokálny prebytok alebo nedostatok vody v území. Prispeje k vyľudneniu častí miest a následne dôjde k zmene charakteru sídla, pričom výsledné rozložené urbanistické štruktúry nemajú ani mestský charakter, ani vidiecky. Absentuje klasická urbanistická štruktúra, dochádza k sociálnym zmenám, kvôli čomu sa vznikajúce štruktúry v blízkosti miest vyznačujú vysokou mierou anonymity a monotónnosti, spôsobenej chýbajúcou hierarchizáciou urbanistického súboru. Veľmi často sa vlastníci nevedia stotožniť so

svojím obytným priestorom, chýba im rodina, spoločenské väzby a vyžitie. Nedostatok času (ktorý vyvoláva aj nadmerné cestovanie), únava a sociálne zmeny nesúvisiace s urbanizmom, prispievajú k nezaujmu a nedbalosti o svoje okolie. Narastá vzdialenosť od voľnej krajiny. Často sa zaberajú práve najbonitnejšie pôdy, ktoré môžu v budúcnosti chýbať. Zvyšujú sa náklady vlastníkov aj obcí (na správu, zavedenie inžinierskych sietí a prístupových komunikácií, údržbu ciest, osvetľovanie, čistenie a pod.). Nevyužívaním plôch v už zastavanom území, ako aj vyľudňovaním častí miest následne dochádza k vzniku brownfieldov.

*Text: Marta HOČOVÁ
(Žilinská univerzita, Stavebná fakulta, Katedra pozemného staviteľstva a urbanizmu)*

Foto: int

Snímka znázorňuje pomer zastavaného územia ku katastrálnemu v meste Liptovský Mikuláš (stav – návrh – výhľad), ako ho definuje ÚPN-O. Autor analýzy: M. Hočová

Pozn.: Text odznel na konferencii Životné prostredie miest – 30. 9. v Žiline.

V najbližšom vydaní Enviromagazínu sa dočítate

ENVIROTÉMA

Operačný program životného prostredia

ENVIROSLOVENSKO

Aktuálne zmeny v legislatíve a novoprijaté dokumenty zaoberajúce sa inváznymi druhmi spôsobujú čoraz väčší výskyt nepôvodných rastlín na území Slovenska, ktoré sa tu udomácnili a začali sa správať invázne.

ENVIROSLOVENSKO

Európska a národná environmentálna značka – je jedným z dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, ktorého cieľom je podporovať výrobu, používanie a spotrebu takých produktov, ktoré svojou environmentálnou kvalitou prispievajú k znižovaniu priamych a nepriamych negatívnych vplyvov na životné prostredie.

ENVIRORELAX

Náučné chodníky Strečnianskym chotárom z blízkosti obce Strečno neďaleko Žiliny nemusia viesť len na Hrad Strečno, ale aj do kopcov Malej Fatry...

Vítazi Enviroózy zažili to najlepšie na záver...

Vítazi Enviroózy, hráči zo skupiny Greenpeaces zo Strednej odbornej školy techniky a služieb na Továrnickej 1609 v Topolčanoch, šli paradoxne na exkurziu ako poslední. Ako sa hovorí, to najlepšie na záver...

„Grínpisákov“ čakal 2. októbra 2014 dlhý deň, ktorý sa začal prehliadkou pevnosti v Komárne. Tento komplex fortifikačných stavieb nadchol žiakov aj učiteľov nielen svojou rozlohou, ale aj **zaujímavou históriou**. Najväčšiemu záujmu sa tešili miestnosti, v ktorých žili ruskí vojaci, námestie, na ktorom sa konali nástupy a zhromaždenia vojakov, výhľad z múrov pevnosti na neďaleký prístav, ale aj pevnostné kazematy, v ktorých sa človek môže pri troche nepozornosti stratiť. A tiež novinka **pevnosti** – labyrint, v ktorom možno vyskúšať, aké to je byť nevidiacim a spoliehať sa iba na hmat či sluch. Popoludňajšiu **prehliadku a občerstvenie na Nádvorí Európy** vystriedal presun do Strediska environmentálnej

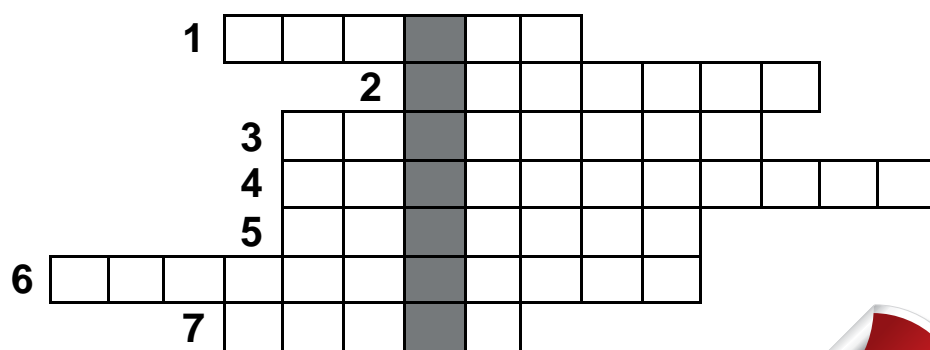
výchovy SAŽP Dropie v Zemianskej Olči, kde sa záujmu žiakov tešila najmä malá zoo, v ktorej viacerí odvážlivci aj nakŕmili ovce, kozy a oslicu Lujzu. Zamestnanec SEV Dropie Ladislav Bíro **žiakom** pútavo porozprával o dropoch, krajine Žitného ostrova, bylinkovej záhradke a jeho práci. Neskôr žiakom slávnostne odovzdali diplomy a drobné ceny. Ako bolo vidieť z ich spokojných tvárí, exkurzia bola krásnou bodkou za prvým ročníkom Enviroózy.

Text: SAŽP

Nevhodne prevádzkované hnojiská, prípadne močovkové jamy vznikajú v dôsledku poľnohospodárskej činnosti a väčšinou sú zaradované medzi pravdepodobné environmentálne záťažové.

V prípade hnojiska je nebezpečným kontaminantom predovšetkým .

Odpovede zistíte vylúštením tajničky:

Výherca súťaže z predchádzajúceho čísla:

Správna odpoveď z minulého čísla znie: päť rozdielov. Z množstva správnych odpovedí bola vyžrebovaná výherkyňa, ktorou sa stala Wanda Španíková z Bratislavy. Výherkyňa získava DVD o Mokradiach a prezentačné predmety od SAŽP.

1. pravidlá, ktoré je potrebné dodržiavať
2. synonymum od slova hnojovica
3. miesto, kde je uložený hnoj
4. látka, ktorá infikuje prostredie okolo seba svojimi negatívnymi vlastnosťami
5. priesak inak
6. iné riešenie
7. jednoslovné pomenovanie pre prirodzené prúdenie vody korytom vo väčších rozmeroch

Odpovede na súťažnú úlohu v tomto čísle zasielajte e-mailom na adresu redakcie: enviro@sazp.sk do 15. 11. 2014.

Výherca získa knihu **Špania dolina – klenot Slovenska**. Meno víťaza uverejníme v najbližšom čísle.

EURÓPSKY TÝŽDEŇ MOBILITY

NAŠE ULICE, NAŠA VOĽBA

Banská Bystrica 2014

Foto: Martin Dubovský

Ako sa dá tento priestor využiť inak...

Komunitná záhradka

Posedenie s priateľmi pri káve

Prechádzka s kočíkom bez prekážok

Zahrajme si tenis bez veľkých kurtov

Priestor na odstavenie 12 bicyklov

Detské ihrisko pre najmenších

Park na stretávanie sa a prechádzku

Minifutbal s kamarátmi

Priestor na piknik

www.tyzdenmobility.sk